

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра маркетингу, обліку, оподаткування та публічного управління

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної (бакалаврської) роботи
за спеціальністю 071 – «Облік і оподаткування»

на тему: Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками
та особливості їх оподаткування

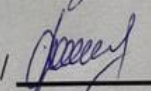
Виконав:

студент 4 курсу, групи ОП-22 ФЕДОТОВ Дмитро Андрійович / /
ПІБ підпис

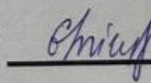
Керівник

д-р екон. наук, професор БРАДУЛ Олександр Михайлович / /
ПІБ підпис

Нормоконтролер

д-р філософії з ОіО, доцент РОЄВА Ольга Сергіївна / /
ПІБ підпис

Завідувачка кафедри

д-р екон. наук, професор Міщук Є.В. / /

Кривий Ріг – 2026 р.

Криворізький національний університет
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра маркетингу, обліку, оподаткування та публічного управління
Перший (бакалаврський) рівень
Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Завідувачка кафедри МООРУ
д.е.н., професор Міщук Є.В.

«19» _____ 2026 р.

ЗАВДАННЯ на кваліфікаційну (бакалаврську) роботу студенту

ФЕДОТОВУ Дмитру Андрійовичу
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками та особливості їх оподаткування

керівник роботи Брадул Олександр Михайлович, д-р екон. наук, професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджено наказом по КНУ від «19» лютого 2025 року № 110 с

2. Строк подання студентом роботи 19.06.25

3. Вихідні дані до роботи фінансова звітність, накази, а також нормативно-правова база, що регламентує порядок обліку та оподаткування, підручники, навчальні посібники, монографії, наукові статті тощо

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

1. Концептуальні засади обліку та оподаткування розрахунків з постачальниками та підрядниками

2. Організаційно-методичне забезпечення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками на ПАТ «АРСЕЛОРМІТТАЛ КРИВИЙ РІГ»

5. Перелік графічного матеріалу: 11 таблиць, 17 рисунків.

6. Консультанти розділів роботи

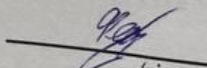
Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Брадул О.М., д-р екон. наук, професор	16.03.2026	16.03.2026
Розділ 2	Брадул О.М., д-р екон. наук, професор	17.04.2026	17.04.2026

7. Календарний план:

№ з/п	Етапи роботи	Термін виконання	Примітки
1.	Співбесіда зі студентом за тематикою роботи, видача переліку рекомендованої нормативної, інструктивної бази та учбової літератури	20.02.2026	Виконано
2.	Збір матеріалів до кваліфікаційної (випускної) роботи	23.02 - 08.03.2026	Виконано
3.	Групування та аналіз зібраного матеріалу, уточнення завдань кваліфікаційної (випускної) роботи	09.03 - 15.03.2026	Виконано
4.	Підготовка I розділу кваліфікаційної (випускної) роботи та подання його консультанту	16.03.2026 16.04.2026	Виконано
5.	Підготовка II розділу кваліфікаційної (випускної) роботи та подання його консультанту	17.04.2026 17.05.2026	Виконано
6.	Підготовка вступної частини	18.05.2026	Виконано
7.	Перевірка роботи керівником та доопрацювання роботи студентом	23.05.- 12.06.2026	Виконано
8.	Отримання відгуку керівника	16.06.2026- 17.06.2026	Виконано
9.	Попередній захист роботи	16.06.2026	Виконано
10.	Захист роботи	23.06.2026 24.06.2026	Виконано

Дата видачі завдання «20» лютого 2026 р.

Студент

(підпис)

Керівник роботи

Федотов Д.А.
(прізвище та ініціали)

Брадул О.М.

ЗМІСТ

	стор.
ЗАВДАННЯ НА РОБОТУ	2
РЕФЕРАТ	4
АНОТАЦІЯ	5
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ	6
ВСТУП	7
1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ	10
1.1 Економічна природа та облікова сутність розрахунків з постачальниками та підрядниками	10
1.2. Нормативно-правове регулювання, визнання та оцінювання розрахунків з постачальниками та підрядниками	22
2 ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ НА ПАТ «АРСЕЛОРМІТТАЛ КРИВИЙ РІГ»	28
2.1 Організаційно-економічна характеристика та аналіз кредиторської заборгованості розрахунків з постачальниками та підрядниками ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»	28
2.2 Бухгалтерський облік та особливості оподаткування розрахунків з постачальниками та підрядниками	39
2.3 Проблемні аспекти обліку та оподаткування розрахунків з постачальниками та підрядниками	62
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	69
ДОДАТКИ	73

Криворізький національний університет
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра маркетингу, обліку, оподаткування та публічного управління
РЕФЕРАТ

на кваліфікаційну (бакалаврську) роботу на тему:

Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками та особливості їх
оподаткування

ВР: 74 сторінок, 11 таблиць, 17 рисунків, 33 джерел, 10 додатків.

Метою роботи є дослідження теоретичних засад, організаційно-методичних аспектів бухгалтерського обліку та особливостей оподаткування розрахунків з постачальниками та підрядниками, а також розробка пропозицій щодо удосконалення обліку, контролю та управління кредиторською заборгованістю на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг».

Об'єктом дослідження є процес організації та ведення бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів бухгалтерського обліку, оподаткування та контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками.

Методи дослідження: У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Для вивчення теоретичних аспектів застосовано методи аналізу, синтезу, узагальнення та порівняння. Під час оцінювання фінансово-економічних показників використовувалися методи горизонтального, вертикального та коефіцієнтного аналізу. Для дослідження організації обліку та оподаткування застосовано метод документального аналізу, групування, порівняння та економічної інтерпретації результатів.

Результати дослідження: Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці рекомендацій щодо удосконалення обліку та контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками, впровадження ризик-орієнтованого підходу до оцінювання контрагентів, використання інструментів OSINT для перевірки постачальників та підрядників, а також підвищення ефективності управління кредиторською заборгованістю в умовах цифрової трансформації економіки.

Ключові слова: аналіз, заборгованість, контроль, кредиторська заборгованість, контрагенти, облік, оподаткування, облікова політика, постачальники, підрядники, податкові ризики, розрахунки

ABSTRACT

The relevance of the study is determined by the need to improve the accounting and taxation of settlements with suppliers and contractors in the context of martial law, economic instability, business process digitalization, and strengthened tax control. Effective management of accounts payable is an important prerequisite for ensuring the financial stability and solvency of an enterprise.

The purpose of the study is to substantiate the theoretical foundations, investigate the organizational and methodological aspects of accounting and taxation of settlements with suppliers and contractors, and develop proposals for their improvement at PJSC ArcelorMittal Kryvyi Rih.

The object of the study is the process of organizing and maintaining accounting records of settlements with suppliers and contractors at PJSC ArcelorMittal Kryvyi Rih. The subject of the study comprises the theoretical, methodological, and practical aspects of accounting, taxation, and control of settlements with suppliers and contractors.

The study employs methods of analysis and synthesis, generalization, comparison, grouping, documentary analysis, as well as horizontal, vertical, and ratio analysis.

The results of the study include the generalization of the economic nature and accounting essence of settlements with suppliers and contractors and the examination of the regulatory framework governing their accounting and taxation. The organization of accounting and the state of accounts payable at PJSC ArcelorMittal Kryvyi Rih were analyzed, while the peculiarities of tax accounting for settlements with counterparties and the main tax risks were identified. The feasibility of applying a risk-oriented approach to settlement management, using OSINT tools for counterparty verification, improving internal control procedures, and digitalizing accounting processes was substantiated. The proposed recommendations are aimed at increasing the reliability of accounting information and enhancing the efficiency of accounts payable management.

The practical significance of the study lies in the development of recommendations for improving the accounting, control, and taxation of settlements with suppliers and contractors. The proposed measures will contribute to minimizing tax and financial risks, increasing the efficiency of liability management, and strengthening the financial security of the enterprise.

Keywords: settlements with suppliers and contractors, accounts payable, accounting, taxation, internal control, tax risks, OSINT, counterparties, accounting digitalization.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

1. бух/облік – бухгалтерський облік;
2. грн. – гривні;
3. див. – дивіться;
4. дод. – додаток;
5. Д-т – дебет;
6. КМУ – Кабінет Міністрів України;
7. Коеф-т – коефіцієнт;
8. К-т – кредит;
9. МСБО – Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку.
10. МФУ – Міністерство фінансів України;
11. НП(С)БО – Національні положення (стандарт) бухгалтерського обліку;
12. ПАТ АМКР – Публічне Акціонерне Товариство АрселорМіттал Кривий Ріг
13. ПКУ – Податковий Кодекс України;
14. п. – пункт;
15. п.п. – підпункт;
16. р. – рік;
17. рах. – рахунок;
18. рис. – рисунок;
19. ст. – стаття;
20. тис. – тисяча.
21. ф.1 – форма.

ВСТУП

У сучасних умовах господарювання ефективність діяльності підприємств значною мірою залежить від раціональної організації розрахунків із контрагентами. Одне з провідних місць у системі господарських відносин займають розрахунки з постачальниками та підрядниками, оскільки вони забезпечують підприємство необхідними матеріальними ресурсами, роботами та послугами для здійснення операційної діяльності. Від своєчасності проведення розрахунків, правильності їх документального оформлення та відображення в бухгалтерському обліку залежить рівень платоспроможності, фінансової стійкості та ділової репутації суб'єкта господарювання.

Особливої актуальності питання обліку та оподаткування розрахунків з постачальниками та підрядниками набувають в умовах воєнного стану, економічної нестабільності, інфляційних процесів та трансформації господарського середовища. Сучасні підприємства функціонують в умовах зростання вартості ресурсів, порушення логістичних ланцюгів постачання, коливання валютних курсів та посилення податкового контролю. Це потребує удосконалення системи бухгалтерського обліку, підвищення ефективності внутрішнього контролю та впровадження сучасних цифрових технологій управління розрахунками з контрагентами.

Важливим чинником розвитку облікової науки є гармонізація національної системи бухгалтерського обліку з міжнародними стандартами фінансової звітності. У зв'язку з цим особливого значення набуває дослідження підходів до визнання, оцінювання та відображення кредиторської заборгованості у фінансовій звітності, а також аналіз податкових наслідків операцій з постачальниками та підрядниками.

Питання обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками досліджували багато вітчизняних і зарубіжних науковців. Значний внесок у розвиток теоретичних та практичних аспектів обліку зобов'язань зробили Ф. Ф. Бутинець, В. А. Дерій, Є. Ю. Шара, Т. М. Слесар, Т. М. Сугак, М. В. Яремченко, О. Є. Владика, І. Я. Омецінська, Ю. С. Примуш, Є. Ю. Головченко та інші науковці. Незважаючи на значну кількість наукових праць, окремі питання організації обліку, оподаткування та внутрішнього контролю розрахунків із

постачальниками та підрядниками потребують подальшого дослідження з урахуванням сучасних економічних викликів.

Актуальність теми зумовлена необхідністю удосконалення методики бухгалтерського обліку та оподаткування розрахунків з постачальниками та підрядниками, підвищення ефективності внутрішнього контролю кредиторської заборгованості, мінімізації податкових і фінансових ризиків та забезпечення достовірності фінансової звітності підприємства.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних засад, організаційно-методичних аспектів бухгалтерського обліку та особливостей оподаткування розрахунків з постачальниками та підрядниками, а також розробка пропозицій щодо удосконалення обліку, контролю та управління кредиторською заборгованістю на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг».

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

- дослідити економічну природу та облікову сутність розрахунків з постачальниками та підрядниками;
- розглянути нормативно-правове регулювання, порядок визнання та оцінювання розрахунків з постачальниками та підрядниками;
- надати організаційно-економічну характеристику ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»;
- провести аналіз кредиторської заборгованості та основних фінансово-економічних показників підприємства;
- дослідити організацію бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками;
- визначити особливості оподаткування розрахунків з постачальниками та підрядниками;
- виявити проблемні аспекти обліку та оподаткування розрахунків з контрагентами;
- розробити пропозиції щодо удосконалення обліку, внутрішнього контролю та управління розрахунками з постачальниками та підрядниками.

Об'єктом дослідження є процес організації та ведення бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів бухгалтерського обліку, оподаткування та контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками.

У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Для вивчення теоретичних аспектів застосовано методи аналізу, синтезу, узагальнення та порівняння. Під час оцінювання фінансово-економічних показників використовувалися методи горизонтального, вертикального та коефіцієнтного аналізу. Для дослідження організації обліку та оподаткування застосовано метод документального аналізу, групування, порівняння та економічної інтерпретації результатів.

Інформаційною базою дослідження стали законодавчі та нормативно-правові акти України, національні положення (стандарты) бухгалтерського обліку, міжнародні стандарти фінансової звітності, Податковий кодекс України, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, фінансова звітність ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», матеріали офіційного сайту підприємства та внутрішня документація щодо організації бухгалтерського обліку.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці рекомендацій щодо удосконалення обліку та контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками, впровадження ризик-орієнтованого підходу до оцінювання контрагентів, використання інструментів OSINT для перевірки постачальників та підрядників, а також підвищення ефективності управління кредиторською заборгованістю в умовах цифрової трансформації економіки.

Апробацію результатів дослідження здійснено у тезах доповіді «Облік і оподаткування розрахунків з постачальниками та підрядниками: сучасні проблеми та напрями удосконалення», де висвітлено проблемні аспекти обліку кредиторської заборгованості, податкових ризиків та напрямів вдосконалення системи управління розрахунками з контрагентами.

1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ

1.1 Економічна природа та облікова сутність розрахунків з постачальниками та підрядниками

Процес постачання є початковою стадією кругообігу господарських засобів підприємства та забезпечує його необхідними матеріальними ресурсами для здійснення основної діяльності. Від ефективності організації постачання залежить безперервність виробничого процесу, своєчасність виконання договірних зобов'язань та конкурентоспроможність суб'єкта господарювання.

У діяльності підприємства прийнято виділяти три основні господарські процеси: постачання, виробництво та реалізацію. Кожний із них виконує окрему функцію в операційному циклі підприємства та формує відповідні об'єкти бухгалтерського обліку. Процес постачання передує виробництву та створює необхідні умови для його здійснення.

Економічна сутність процесу постачання полягає у придбанні матеріальних цінностей, робіт і послуг, необхідних для забезпечення господарської діяльності підприємства. У результаті здійснення операцій постачання підприємство отримує виробничі запаси, товари, малоцінні та швидкозношувані предмети, необоротні активи, а також різноманітні послуги виробничого і невиробничого характеру.

Досліджуючи процес постачання як об'єкт бухгалтерського обліку, Киян А. В. та Ярмолюк О. Ф. зазначають, що він охоплює не лише придбання матеріальних ресурсів, а й комплекс організаційних заходів щодо вибору контрагентів, укладання договорів, забезпечення доставки та проведення розрахунків за отримані активи і послуги[1, с. 77–80]. Автори підкреслюють, що в результаті процесу постачання відбувається трансформація грошових коштів у виробничі запаси та інші матеріальні ресурси, необхідні для здійснення господарської діяльності підприємства. Особливу увагу науковці приділяють

етапності процесу постачання, виділяючи планування, організацію та контроль як взаємопов'язані складові ефективного управління постачанням. [1, с. 77–80]. На думку авторів, належна організація цих етапів сприяє зміцненню розрахункової дисципліни та підвищенню фінансової стійкості підприємства. Погоджуємося з таким підходом, оскільки процес постачання доцільно розглядати не лише як сукупність операцій із придбання ресурсів, а як систему управлінських, облікових та контрольних процедур, що забезпечують безперервність операційного циклу підприємства.

У процесі постачання виникають розрахункові відносини між підприємством та його контрагентами. Саме на цьому етапі формуються зобов'язання перед постачальниками та підрядниками, які підлягають погашенню у встановлені договором строки. Водночас у бухгалтерському обліку відображаються придбані активи, суми податкового кредиту з податку на додану вартість та кредиторська заборгованість.

На нашу думку, процес постачання є основою формування ресурсного потенціалу підприємства. Його ефективна організація забезпечує безперервність діяльності, своєчасність розрахунків із контрагентами та підтримання належного рівня фінансової стійкості підприємства.

Таким чином, процес постачання є важливим елементом господарської діяльності підприємства. Він забезпечує формування ресурсної бази, необхідної для здійснення виробництва та реалізації продукції, а також є передумовою виникнення розрахунків з постачальниками та підрядниками як об'єкта бухгалтерського обліку.

Процес постачання супроводжується виникненням розрахункових відносин між підприємством та його контрагентами. Саме на цьому етапі формується система взаємних прав і обов'язків щодо оплати отриманих товарів, робіт або послуг. Тому розрахунки є невід'ємною складовою господарської діяльності та важливим об'єктом бухгалтерського обліку.

У науковій літературі відсутній єдиний підхід до визначення поняття «розрахунки». Це пояснюється багатогранністю даної економічної категорії та її

зв'язком із господарськими, фінансовими й правовими відносинами між суб'єктами господарювання.

Досліджуючи теоретичні аспекти розрахункових операцій, А. П. Шот та Д. Є. Братух зазначають, що розрахунки виникають у процесі виконання договірних зобов'язань між контрагентами та забезпечують рух грошових коштів у господарському обороті підприємства. Автори підкреслюють, що розрахунки є важливим чинником забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності суб'єктів господарювання [2, с. 96–97].

Аналіз наукових джерел дозволяє виділити три основні підходи до трактування поняття «розрахунки»: економічний, правовий та обліковий.

Таблиця 1.1 Підходи до визначення поняття «розрахунки»

Джерело / автор	Визначення поняття «розрахунки»	Основний підхід
А. П. Шот, Д. Є. Братух	Розрахунки розглядаються як операції, що виникають між контрагентами під час оплати товарів, робіт і послуг [2, с. 96–97].	Економічний
Ф. Ф. Бутинець	Розрахунки трактуються як грошові взаємовідносини між підприємствами за операціями товарного і нетоварного характеру [1, с. 97].	Фінансово-економічний
П. С. Безруких	Розрахунки визначаються як грошові взаємовідносини, що виникають між організаціями за товарними і нетоварними операціями [1, с. 97].	Економічний
Н. В. Парашутін, Е. П. Козлова	Розрахункові відносини розглядаються як зобов'язання покупця оплатити матеріальні цінності, послуги або іншу заборгованість [1, с. 97].	Правовий
Ю. Д. Чацкіс, О. М. Лисюк, Т. П. Михайлова	Розрахунки є системою взаємовідносин, заснованих на грошовому погашенні вартості товарів, робіт і послуг [1, с. 97].	Системний
В. А. Дерій, Є. Ю. Шара, Т. М. Слесар	Розрахунки відображають сукупність взаємозв'язків між контрагентами у процесі реалізації договірних відносин [2, с. 105].	Обліково-договірний
О. Є. Владика	Розрахунки з постачальниками та підрядниками пов'язані з придбанням запасів, основних засобів, робіт і послуг [4, с. 678].	Обліковий

Джерело: складана автором на основі [1,2,4].

З позиції економічного підходу розрахунки розглядаються як система грошових взаємовідносин між суб'єктами господарювання, що виникають у процесі обміну товарами, роботами та послугами. Прихильники цього підходу акцентують увагу на русі вартості та забезпеченні безперервності кругообігу

капіталу підприємства. Зокрема, А. П. Шот та Д. Є. Братух визначають розрахунки як систему взаємовідносин, що забезпечує погашення зобов'язань та виконання договірних умов між контрагентами [2, с. 97].

Правовий підхід пов'язує розрахунки з виконанням сторонами договірних зобов'язань. У цьому випадку розрахунки виступають юридичним механізмом реалізації прав та обов'язків учасників господарських відносин. Момент виникнення, порядок здійснення та строки розрахунків визначаються умовами укладеного договору та вимогами чинного законодавства.

Обліковий підхід розглядає розрахунки як об'єкт бухгалтерського спостереження, документування та контролю. У межах цього підходу розрахункові операції відображаються на рахунках бухгалтерського обліку та впливають на формування дебіторської або кредиторської заборгованості. Такий підхід забезпечує користувачів інформацією про стан взаєморозрахунків підприємства з контрагентами.

На думку В. А. Дерія, Є. Ю. Шари та Т. М. Слесар, розрахунки як економічна категорія відображають сукупність взаємозв'язків, що виникають між контрагентами у процесі виконання договірних зобов'язань. Автори наголошують, що виникнення та тривалість розрахункових відносин визначаються умовами договору, а результатом таких операцій є формування відповідних зобов'язань та заборгованості [3, с. 105].

У господарській діяльності підприємств застосовуються різні види розрахунків. Залежно від форми проведення розрізняють готівкові та безготівкові розрахунки. За моментом здійснення платежу виділяють попередню оплату, оплату після отримання товарів або послуг та змішані форми розрахунків. За характером взаємовідносин розрахунки поділяють на товарні та нетоварні. Така класифікація сприяє належній організації обліку та контролю за виконанням договірних зобов'язань [2, с. 97–98].

О. Є. Владика зазначає, що розрахунки з постачальниками та підрядниками займають вагомe місце в системі господарських операцій підприємства. Вони безпосередньо впливають на формування зобов'язань, фінансову стійкість та

платоспроможність суб'єкта господарювання. Автор також підкреслює необхідність постійного контролю за станом розрахунків та дотриманням розрахункової дисципліни [4, с. 677–678].

Аналіз підходів свідчить, що поняття «розрахунки» має багатогранний зміст. У наукових джерелах його розглядають як грошові відносини, систему платежів, договірні зобов'язання та об'єкт бухгалтерського обліку. Узагальнюючи результати проведеного дослідження, вважаємо, що розрахунки слід розглядати як систему економічних, правових та облікових відносин між суб'єктами господарювання, що виникають у процесі виконання взаємних зобов'язань щодо передачі активів, виконання робіт, надання послуг та здійснення платежів. На нашу думку, найбільш повним є системний підхід, оскільки він поєднує економічний, правовий та обліковий зміст розрахункових операцій. Таке трактування найбільш повно відображає економічний зміст розрахункових операцій та їх значення для бухгалтерського обліку і управління діяльністю підприємства.

У процесі постачання та здійснення розрахунків підприємство вступає у господарські відносини з різними контрагентами. Найважливішими серед них є постачальники та підрядники, які забезпечують підприємство необхідними ресурсами, роботами та послугами. Саме взаємодія з такими суб'єктами господарювання формує значну частину кредиторської заборгованості та впливає на ефективність операційної діяльності підприємства.

Відповідно до економічної сутності господарських відносин постачальниками є юридичні або фізичні особи, які здійснюють поставку товарно-матеріальних цінностей, сировини, матеріалів, палива, запасних частин та інших ресурсів для потреб підприємства [5,с.52]. Постачальники забезпечують безперервність виробничого процесу та створюють умови для формування ресурсного потенціалу суб'єкта господарювання.

На відміну від постачальників, підрядники виконують для підприємства певні роботи або надають послуги відповідно до умов укладеного договору. До таких робіт належать будівельні, ремонтні, монтажні, транспортні, проєктні та

інші види робіт, результат яких передається замовнику після завершення виконання зобов'язань. Таким чином, діяльність підрядників пов'язана не з передачею матеріальних цінностей, а зі створенням певного результату праці.

Таблиця 1.2 Порівняльна характеристика постачальників та підрядників

Критерій порівняння	Постачальники	Підрядники
Економічна сутність	Суб'єкти, які забезпечують підприємство товарно-матеріальними цінностями, основними засобами, ресурсами та послугами [5, с. 52].	Суб'єкти, які виконують роботи або надають послуги за договором підряду [3, с. 106].
Предмет договору	Постачання сировини, матеріалів, товарів, палива, запасних частин, МШП.	Виконання будівельних, ремонтних, монтажних, проектних та інших робіт.
Основний результат операції	Передача підприємству активів або ресурсів.	Створення або виконання певного результату робіт.
Основні документи	Договір поставки, рахунок, видаткова накладна, товарно-транспортна накладна, податкова накладна.	Договір підряду, кошторис, акт виконаних робіт, довідка про вартість робіт, податкова накладна.
Облікове відображення	Переважно рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», субрахунок 631.	Рахунок 63 або субрахунок 685 залежно від характеру робіт і облікової політики [3, с. 107].
Характер зобов'язання	Виникає після отримання товарів, запасів або послуг з відстрочкою платежу.	Виникає після прийняття виконаних робіт або етапу робіт.
Вплив на діяльність підприємства	Забезпечують ресурсну базу для виробництва та операційної діяльності.	Забезпечують виконання робіт, ремонт, будівництво, модернізацію або обслуговування активів.
Основний ризик	Несвоєчасна поставка, неналежна якість ресурсів, порушення умов оплати.	Невиконання робіт у строк, перевищення кошторису, неналежна якість робіт.

Джерело: складана автором на основі [3;5].

Постачальники та підрядники мають спільну ознаку — вони є контрагентами підприємства та формують розрахункові зобов'язання. Водночас їх відмінність полягає у предметі договору. Постачальники передають ресурси, а підрядники виконують роботи. Тому аналітичний облік доцільно вести окремо за кожним контрагентом, договором і строком оплати.

На думку Сугак Т. М. та Яремченко М. В., взаємовідносини з постачальниками та підрядниками виникають виключно на договірній основі, що забезпечує правове регулювання порядку поставки активів, виконання робіт, надання послуг та проведення розрахунків [5, с. 50]. Автори наголошують, що

саме договір визначає строки виконання зобов'язань, форми розрахунків та відповідальність сторін за порушення умов співпраці [5, с. 50].

Сучасні умови господарювання зумовлюють підвищення ролі постачальників у системі управління підприємством. Краєвський В. М., Колісник О. П. та Мегедь Т. Г. зазначають, що вибір надійного постачальника є важливим елементом фінансової безпеки підприємства, особливо в умовах посилення санкційних обмежень та міжнародних комплаєнс-вимог [6, с. 79]. Науковці підкреслюють необхідність постійного моніторингу контрагентів та оцінювання ризиків співпраці з ними [6, с. 80].

З позиції бухгалтерського обліку постачальники та підрядники виступають кредиторами підприємства. У результаті отримання активів, робіт або послуг без негайної оплати виникає кредиторська заборгованість, яка підлягає погашенню у визначені договором строки. Водночас здійснення попередньої оплати може спричинити виникнення дебіторської заборгованості у вигляді виданих авансів [5, с. 50–52].

На нашу думку, постачальники та підрядники є ключовими учасниками господарських відносин підприємства. Вони забезпечують ресурсну підтримку операційної діяльності та формують розрахункові зобов'язання. Ефективне управління взаємовідносинами з контрагентами сприяє зміцненню фінансової стійкості та забезпечує безперервність господарських процесів.

У процесі взаємодії з постачальниками та підрядниками підприємство набуває не лише матеріальні ресурси, роботи чи послуги, а й відповідні зобов'язання щодо їх оплати. Саме тому розрахунки з контрагентами безпосередньо пов'язані з виникненням кредиторської заборгованості, яка є важливим об'єктом бухгалтерського обліку та фінансового аналізу [1, с. 50; 2, с. 264].

Економічна природа кредиторської заборгованості полягає у виникненні обов'язку підприємства погасити заборгованість перед іншими суб'єктами господарювання у майбутньому. Така заборгованість виникає внаслідок придбання товарно-матеріальних цінностей, отримання робіт або послуг з

відстрочкою платежу [8, с. 264]. Згідно з П(С)БО 11, зобов'язання є заборгованістю підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої зумовить зменшення економічних вигоди у майбутньому [9].

У науковій літературі існують різні підходи до визначення кредиторської заборгованості. Омецінська І. Я. розглядає її як результат розрахункових операцій, що виникають через часовий розрив між отриманням активів та їх оплатою [8, с. 264]. Дерій В. А., Шара Є. Ю. та Слесар Т. М. визначають кредиторську заборгованість як наслідок виникнення зобов'язань у процесі господарської діяльності та виконання договірних відносин між контрагентами [3, с. 104]. Круковська О. В. підкреслює, що кредиторська заборгованість є одним із найпоширеніших видів поточних зобов'язань підприємства [10, с. 123].

Кредиторська заборгованість займає важливе місце у системі джерел фінансування підприємства. Вона дозволяє тимчасово використовувати залучені ресурси без додаткових витрат на їх обслуговування. Водночас надмірне зростання заборгованості може негативно впливати на платоспроможність, ліквідність та фінансову стійкість підприємства [2, с. 134; 4, с. 124]. На думку Омецінської І. Я., кредиторська заборгованість є відносно дешевим джерелом фінансування порівняно з банківськими кредитами [8, с. 264].

Для цілей бухгалтерського обліку кредиторську заборгованість класифікують:

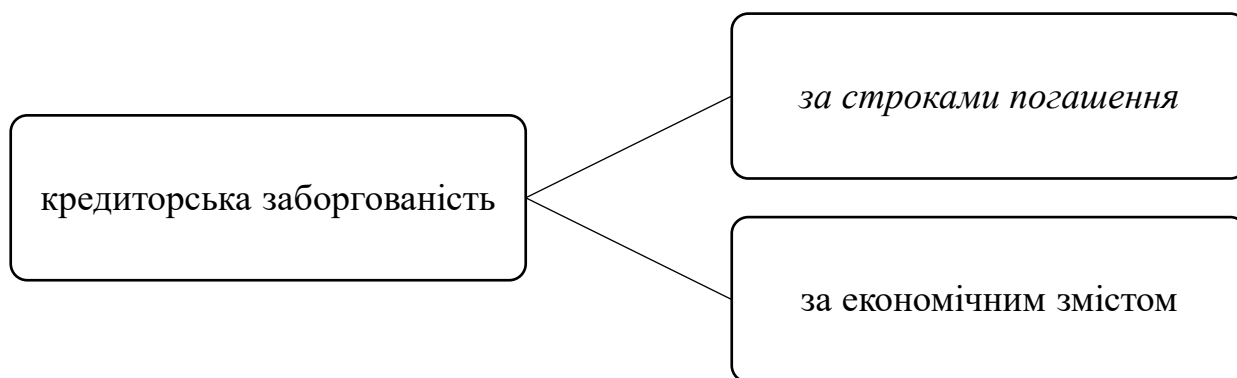

Рисунок 1.1. Класифікація кредиторської заборгованості

Джерело: складана автором на основі [9].

Відповідно до П(С)БО 11 зобов'язання поділяються на довгострокові та поточні [9]. За характером виникнення виділяють заборгованість за товари, роботи і послуги, за розрахунками з бюджетом, за оплатою праці, за

страхуванням та інші поточні зобов'язання [7, с. 125]. Особливе місце серед них займає кредиторська заборгованість перед постачальниками та підрядниками, оскільки вона безпосередньо пов'язана із забезпеченням безперервності господарської діяльності підприємства [5, с. 52].

Таблиця 1.3. Наукові підходи до визначення поняття «кредиторська заборгованість»

Автор	Визначення кредиторської заборгованості
Омецінська І. Я.	Заборгованість, що виникає внаслідок розриву в часі між отриманням товарів, робіт, послуг та їх оплатою [8, с. 264].
Дерій В. А., Шара Є. Ю., Слесар Т. М.	Наслідок розрахункових операцій та договірних зобов'язань між контрагентами, що призводить до виникнення боргу перед кредиторами [3, с. 104].
Круковська О. В.	Один із найпоширеніших видів поточних зобов'язань підприємства за товари, роботи та послуги [10, с. 123].
Примуш Ю. С., Головченко Є. Ю.	Джерело тимчасового фінансування діяльності підприємства, яке потребує контролю для підтримання ліквідності та платоспроможності [7, с. 134].
Сугак Т. М., Яремченко М. В.	Заборгованість покупця перед постачальником, що виникає внаслідок придбання товарно-матеріальних цінностей, робіт або послуг з відстрочкою платежу [5, с. 50].

Джерело: складана автором на основі [3,5,6,7,8,10].

Проведений аналіз наукових підходів засвідчив, що кредиторська заборгованість розглядається як результат розрахункових відносин, форма поточних зобов'язань та джерело фінансування діяльності підприємства. Водночас більшість авторів акцентують увагу лише на окремих аспектах її економічної сутності.

На нашу думку, кредиторську заборгованість доцільно розглядати через інтегрований підхід, який поєднує облікову, фінансову та управлінську складові. Це дозволяє оцінювати не лише величину заборгованості, а й її вплив на ліквідність, фінансову стійкість та ефективність управління грошовими потоками підприємства. Такий підхід сприятиме підвищенню якості обліково-аналітичного забезпечення управлінських рішень.

Розглянуті вище особливості процесу постачання, економічна сутність розрахунків, роль постачальників і підрядників у господарській діяльності та значення кредиторської заборгованості зумовлюють необхідність дослідження практики організації розрахункових відносин. Від ефективності побудови системи розрахунків залежить своєчасність виконання договірних зобов'язань, стабільність грошових потоків та фінансова стійкість підприємства. Тому

вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду дає можливість визначити напрями удосконалення організації обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками.

Розвиток ринкових відносин та інтеграція України до світового економічного простору зумовлюють необхідність удосконалення системи розрахунків з постачальниками та підрядниками. Ефективна організація розрахункових операцій сприяє підтриманню платоспроможності підприємства, забезпечує контроль за кредиторською заборгованістю та підвищує рівень фінансової безпеки суб'єкта господарювання.

Таблиця 1.4 Порівняння вітчизняного та зарубіжного досвіду організації розрахунків з постачальниками та підрядниками

Критерій порівняння	Україна	Країни ЄС та США
1	2	3
Основна мета обліку розрахунків	Відображення зобов'язань та контроль їх погашення	Управління кредиторською заборгованістю та оптимізація оборотного капіталу
Нормативне регулювання	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», НП(С)БО, Податковий кодекс України	МСФЗ, національні стандарти обліку окремих країн
Роль кредиторської заборгованості	Об'єкт бухгалтерського обліку та контролю	Інструмент короткострокового фінансування діяльності підприємства
Організація аналітичного обліку	За контрагентами, договорами та первинними документами	За контрагентами, договорами, центрами відповідальності та рівнем ризику
Форми розрахунків	Платіжні доручення, банківські перекази, авансові платежі, акредитиви	Електронні платежі, факторинг, реверсивний факторинг, корпоративні платіжні платформи
Документообіг	Поєднання паперового та електронного документообігу	Переважно цифровий документообіг
Автоматизація обліку	Використання BAS, М.Е.Дос, електронного документообігу	ERP-системи SAP, Oracle, Microsoft Dynamics, автоматичне погодження рахунків
Контроль контрагентів	Перевірка податкового статусу та фінансового стану	Комплексна оцінка фінансових, юридичних, санкційних та ESG-ризиків

Продовження таблиці 1.4

1	2	3
Управління строками оплати	Контроль виконання договірних умов	Стратегічне управління грошовими потоками та кредиторською заборгованістю

Сучасні тенденції	Цифровізація обліку та електронний документообіг	Інтеграція штучного інтелекту, комплаєнс-контроль, автоматизований фінансовий моніторинг
Комплаєнс та санкційний контроль	Перебуває на стадії активного розвитку	Є обов'язковим елементом управління взаємовідносинами з постачальниками
Оцінка ризиків контрагентів	Переважно здійснюється під час укладання договору	Постійний моніторинг контрагентів за допомогою спеціалізованих інформаційних систем

Джерело: складено автором на основі [4,6,7].

В українській практиці організація розрахунків ґрунтується на договірних відносинах між контрагентами. Господарський договір визначає права та обов'язки сторін, строки виконання зобов'язань, порядок постачання ресурсів та умови проведення розрахунків [4, с. 678]. Владика О. Є. зазначає, що кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги є одним із найбільш поширених видів поточних зобов'язань підприємства та потребує постійного контролю через її вплив на платоспроможність і фінансову стійкість суб'єкта господарювання [4, с. 677–678]. На думку автора, важливого значення набуває вибір надійних постачальників та контроль виконання договірних умов [4, с. 678].

Сучасна зарубіжна практика приділяє значно більше уваги управлінню кредиторською заборгованістю як джерелом фінансування поточної діяльності. У країнах Європейського Союзу та США розрахунки з постачальниками інтегруються до системи управління оборотним капіталом. Значна увага приділяється прогнозуванню строків платежів, оптимізації грошових потоків та оцінюванню ризиків співпраці з контрагентами. Такий підхід дозволяє підприємствам підтримувати належний рівень ліквідності та уникати надмірного накопичення кредиторської заборгованості.

Важливою тенденцією розвитку розрахункових відносин є цифровізація облікових процесів. Примуш Ю. С. та Головченко Є. Ю. наголошують, що автоматизація обліку розрахунків забезпечує оперативність формування інформації та підвищує якість контролю за станом заборгованості [6, с. 133–134]. Використання сучасних ERP-систем дозволяє автоматизувати документообіг,

контролювати строки платежів та формувати аналітичну інформацію для прийняття управлінських рішень [6, с. 133].

Особливого значення в міжнародній практиці набуває фінансовий комплаєнс та оцінювання ризиків контрагентів. Краєвський В. М., Колісник О. П. та Мегедь Т. Г. зазначають, що сучасна система розрахунків повинна враховувати санкційні обмеження, процедури фінансового моніторингу та перевірки контрагентів за принципами KYC і AML [7, с. 79–80]. Автори підкреслюють необхідність поєднання облікових процедур із механізмами управління ризиками та міжнародними вимогами фінансового комплаєнсу [7, с. 79].

Порівняльний аналіз свідчить, що українська практика організації розрахунків з постачальниками та підрядниками переважно орієнтована на виконання облікових і контрольних функцій. У зарубіжній практиці розрахунки розглядаються як складова системи управління оборотним капіталом та фінансовими ризиками. Важливими напрямками розвитку вітчизняної системи є цифровізація облікових процесів, впровадження ризик-орієнтованого підходу до оцінки контрагентів та інтеграція комплаєнс-процедур у систему бухгалтерського обліку.

Проведене дослідження свідчить, що світова практика розрахунків поступово переходить від обліково-контрольної моделі до ризик-орієнтованої системи управління контрагентами. Вважаємо доцільно у вітчизняної практики доповнити систему аналітичного обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками показниками ризиковості контрагентів, рівня платіжної дисципліни та історії виконання договірних зобов'язань. Такий підхід дозволить поєднати облікові, контрольні та управлінські функції, а також підвищити ефективність управління кредиторською заборгованістю в умовах цифрової трансформації економіки.

1.2. Нормативно-правове регулювання, визнання та оцінювання розрахунків з постачальниками та підрядниками

Організація обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками в Україні здійснюється на основі багаторівневої системи нормативно-правового регулювання. Її метою є забезпечення єдиних підходів до визнання, оцінювання, облікового відображення та розкриття інформації про зобов'язання у фінансовій звітності [11]. Нормативна база охоплює законодавчі акти, національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, міжнародні стандарти фінансової звітності, Податковий кодекс України та підзаконні нормативні документи [12]. Сукупність зазначених документів формує правові засади виникнення договірних відносин, порядок ведення бухгалтерського обліку та визначення податкових наслідків операцій з постачальниками і підрядниками [10].

Ключове місце в системі нормативного регулювання займає Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який визначає загальні принципи ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності [11]. Нормативні документи України регламентує порядок здійснення господарської діяльності та виконання господарських зобов'язань між суб'єктами господарювання. Цивільний кодекс України визначає правові засади укладання та виконання договорів поставки, підряду та інших цивільно-правових угод [13].

НП(С)БО 11 «Зобов'язання» встановлює критерії визнання, оцінювання та відображення зобов'язань у бухгалтерському обліку [9]. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначає порядок подання інформації про кредиторську заборгованість у фінансовій звітності [14]. План рахунків бухгалтерського обліку регламентує методику відображення розрахунків на рахунках бухгалтерського обліку [15].

Податковий кодекс України визначає порядок формування податкового кредиту з ПДВ та особливості оподаткування господарських операцій [12]. МСБО 1, МСБО 37 та Концептуальна основа фінансової звітності встановлюють міжнародні підходи до визнання, оцінювання та розкриття інформації про зобов'язання [16]. Їх застосування забезпечує порівнянність фінансової звітності українських підприємств із міжнародною практикою [16].

Таблиця 1.5 Нормативно-правове регулювання розрахунків з постачальниками та підрядниками

Нормативний документ	Основна функція в обліку розрахунків
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	Визначає правові засади ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності
Цивільний кодекс України	Визначає порядок укладання та виконання договорів поставки та підряду
НП(С)БО 11 «Зобов'язання»	Встановлює порядок визнання та оцінювання зобов'язань
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	Регламентує відображення зобов'язань у фінансовій звітності
План рахунків бухгалтерського обліку	Визначає методику бухгалтерського обліку розрахунків
Податковий кодекс України	Регулює податкові наслідки господарських операцій
МСБО 1 «Подання фінансової звітності»	Встановлює вимоги до розкриття інформації про зобов'язання
МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи»	Регламентує порядок визнання та оцінювання зобов'язань
Концептуальна основа фінансової звітності МСФЗ	Формує загальні принципи визнання та оцінювання зобов'язань

Джерело: складено автором на основі [9,11–15].

Проведений аналіз свідчить, що нормативне регулювання розрахунків з постачальниками та підрядниками має комплексний характер. Кожний документ виконує окрему функцію у системі бухгалтерського та податкового обліку. На нашу думку, подальша гармонізація національних стандартів із МСФЗ сприятиме підвищенню якості облікової інформації та забезпеченню її міжнародної порівнянності.

Відповідно до НП(С)БО 11, зобов'язанням є заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій та підлягає погашенню в майбутньому [6]. Концептуальна основа МСФЗ визначає зобов'язання як теперішній обов'язок підприємства передати економічний ресурс унаслідок минулих подій [9]. Обидва підходи пов'язують виникнення зобов'язань із минулими господарськими операціями та майбутнім вибуттям економічних вигід.

Кредиторська заборгованість визнається за наявності зобов'язання, що виниклі в результаті минулих подій [9]. Обов'язковою умовою є ймовірність вибуття економічних вигід та можливість достовірного визначення суми заборгованості [9; 14]. За відсутності хоча б одного критерію зобов'язання не визнається у фінансовій звітності підприємства.

Зобов'язання перед постачальниками та підрядниками виникають у момент отримання підприємством активів, робіт або послуг [9]. Сам факт укладення договору не створює кредиторської заборгованості. Вона виникає після виконання контрагентом своїх договірних зобов'язань та прийняття результатів поставки або виконаних робіт підприємством.

Таблиця 1.6 Порівняння підходів до визнання зобов'язань за НП(С)БО 11 та Концептуальною основою МСФЗ

Критерій	НП(С)БО 11 «Зобов'язання»	Концептуальна основа МСФЗ
Визначення зобов'язання	Заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій	Теперішній обов'язок передати економічний ресурс
Економічна сутність	Акцент на заборгованості	Акцент на існуванні обов'язку
Умова визнання	Ймовірність зменшення економічних вигід	Наявність теперішнього зобов'язання
Оцінювання	Сума повинна бути достовірно визначена	Зобов'язання повинно піддаватися надійному вимірюванню
Підхід до визнання	Правовий та обліковий	Економічний та концептуальний
Орієнтація стандарту	Національна система обліку	Міжнародна практика фінансової звітності
Розкриття інформації	Визначено НП(С)БО 1	Визначено МСБО 1 та іншими стандартами МСФЗ

Джерело: складено автором на основі [9; 16].

Узагальнення положень НП(С)БО 11 та МСФЗ засвідчило поступове зближення національної та міжнародної методології обліку зобов'язань. Водночас окремі аспекти їх оцінювання та розкриття інформації потребують подальшого вдосконалення. Вважаємо, що при обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками доцільно ширше застосовувати ризик-орієнтований підхід до оцінювання зобов'язань. Це сприятиме підвищенню достовірності фінансової звітності та ефективності управління кредиторською заборгованістю.

Для підвищення достовірності фінансової інформації у звітах підприємства, необхідно чітко розуміти оцінку зобов'язань. Оцінювання кредиторської заборгованості є важливим елементом методології бухгалтерського обліку, оскільки впливає на достовірність відображення зобов'язань у фінансовій звітності підприємства. Від правильності оцінювання

залежить об'єктивність визначення фінансового стану, рівня платоспроможності та фінансової стійкості суб'єкта господарювання.

Відповідно до НП(С)БО 11 «Зобов'язання» поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги відображається у бухгалтерському обліку за сумою погашення [9]. Такою сумою є величина грошових коштів, що підлягає сплаті кредитору згідно з умовами договору. Первісне визнання заборгованості здійснюється одночасно з отриманням підприємством активів, робіт або послуг.

Особливості оцінювання виникають у разі довгострокових зобов'язань. Згідно з вимогами національних стандартів та МСФЗ довгострокова кредиторська заборгованість підлягає відображенню за теперішньою вартістю майбутніх платежів [9; 16]. Для цього застосовується процедура дисконтування, яка дозволяє врахувати зміну вартості грошей у часі.

У міжнародній практиці оцінювання зобов'язань базується на концепції справедливої та амортизованої вартості. Такий підхід забезпечує більш реалістичне відображення економічних наслідків господарських операцій та підвищує якість фінансової інформації для користувачів звітності [10].

Таблиця 1.7 Порівняння підходів до оцінювання кредиторської заборгованості за НП(С)БО та МСФЗ

Критерій оцінювання	НП(С)БО 11	МСФЗ
Первісне визнання	За сумою погашення	За справедливою або теперішньою вартістю
Поточна кредиторська заборгованість	За сумою погашення	За амортизованою собівартістю, наближеною до суми погашення
Довгострокова заборгованість	За теперішньою вартістю	За теперішньою вартістю
Дисконтування	Застосовується до довгострокових зобов'язань	Є обов'язковим для довгострокових зобов'язань
Економічна сутність оцінки	Орієнтація на суму погашення	Орієнтація на реальну вартість зобов'язання
Інформаційна цінність	Забезпечує контроль за сумою боргу	Забезпечує достовірне відображення фінансового стану

Джерело: складено автором на основі [9; 16].

Проведене порівняння свідчить, що НП(С)БО та МСФЗ використовують різні підходи до оцінювання кредиторської заборгованості, проте їх спільною метою є забезпечення достовірності фінансової звітності. Міжнародна практика приділяє більше уваги оцінці економічних наслідків зобов'язань та ризиків їх виконання. На нашу думку, удосконалення вітчизняної системи обліку повинно

базуватися на ризик-орієнтованому підході, який передбачає оцінювання строків погашення, імовірності виконання зобов'язань, впливу кредиторської заборгованості на ліквідність та фінансову стійкість підприємства. Такий підхід сприятиме підвищенню якості обліково-аналітичної інформації та обґрунтованості управлінських рішень.

Поряд із бухгалтерським обліком важливе значення має податкове відображення розрахунків з постачальниками та підрядниками. Найбільший вплив на такі операції справляє податок на додану вартість. Відповідно до Податкового кодексу України право на податковий кредит виникає у разі придбання товарів, робіт або послуг для використання в господарській діяльності підприємства [12]. Підставою для його формування є належним чином зареєстрована податкова накладна. Своєчасність реєстрації податкових накладних та підтвердження реальності господарських операцій безпосередньо впливають на податкову безпеку підприємства. Тому контроль розрахунків із постачальниками є важливою складовою управління податковими ризиками. Розрахунки з постачальниками та підрядниками також впливають на формування фінансового результату, який є базою оподаткування податком на прибуток підприємств. Вартість отриманих товарів, робіт і послуг формує витрати підприємства відповідно до правил бухгалтерського обліку [13]. Окрему увагу слід приділяти кредиторській заборгованості зі спливом строку позовної давності. Її списання призводить до виникнення доходу та відповідного збільшення фінансового результату до оподаткування [9]. У сучасних умовах важливого значення набуває контроль строків погашення зобов'язань та оцінювання їх впливу на майбутні податкові наслідки.

Таблиця 1.8 Податкові наслідки розрахунків з постачальниками та підрядниками

Господарська операція	Наслідки з ПДВ	Наслідки з податку на прибуток	Податкові ризики
Отримання товарів від постачальника	Виникає право на податковий кредит за наявності	Формуються витрати через використання активів у діяльності підприємства	Нереальність господарської операції

	зарєєстрованої податкової накладної		
Отримання робіт або послуг	Формується податковий кредит	Витрати впливають на фінансовий результат	Відсутність первинних документів
Попередня оплата постачальнику	Може виникати право на податковий кредит за першою подією	Не впливає безпосередньо на фінансовий результат	Невиконання постачальником договірних умов
Прострочена кредиторська заборгованість	Податкові наслідки визначаються залежно від характеру операції	Може формувати дохід при списанні заборгованості	Неврахування податкових наслідків списання
Списання кредиторської заборгованості	Аналізується окремо залежно від обставин виникнення	Збільшує фінансовий результат до оподаткування	Ризик донарахування податкових зобов'язань

Джерело: складено автором на основі Податкового кодексу України [12] та НП(С)БО [9].

Проведений аналіз свідчить, що розрахунки з постачальниками та підрядниками мають суттєвий вплив на податковий облік підприємства. На нашу думку, доцільно застосовувати ризик-орієнтований підхід до управління розрахунками, який передбачає оцінювання податкових ризиків контрагентів, контроль строків погашення заборгованості та моніторинг правильності формування податкового кредиту і фінансового результату.

У результаті проведеного дослідження узагальнено теоретичні засади обліку та оподаткування розрахунків з постачальниками та підрядниками. Встановлено, що розрахунки є важливим об'єктом бухгалтерського обліку та складовою системи управління зобов'язаннями підприємства. Досліджено економічну сутність кредиторської заборгованості, особливості її визнання та оцінювання відповідно до НП(С)БО і МСФЗ. Проведений аналіз нормативно-правового забезпечення та податкових аспектів розрахунків дозволив обґрунтувати доцільність застосування ризик-орієнтованого підходу до управління зобов'язаннями, що сприятиме підвищенню достовірності облікової інформації, фінансової стійкості та податкової безпеки підприємства.

2 ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ НА ПАТ «АРСЕЛОРМІТТАЛ КРИВИЙ РІГ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика та аналіз кредиторської заборгованості розрахунків з постачальниками та підрядниками ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»

ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» є одним із найбільших підприємств гірничо-металургійного комплексу України та провідним виробником металопродукції. Підприємство було засноване у 1934 році як металургійний комбінат «Криворіжсталь». Важливим етапом його розвитку стала приватизація у 2005 році, після якої підприємство увійшло до складу міжнародної корпорації ArcelorMittal. Такий процес сприяло залученню інвестицій, модернізації виробничих потужностей та впровадженню сучасних підходів до управління виробництвом. Нині підприємство функціонує у формі публічного акціонерного товариства та є одним із найбільших роботодавців Криворізького регіону.

Підприємство здійснює виробничу діяльність за принципом повного металургійного циклу, що забезпечує високий рівень технологічної незалежності та ефективності використання ресурсів. Особливістю діяльності підприємства полягає у поєднанні процесів видобутку залізної руди, її збагачення, виробництва коксу, виплавки чавуну та сталі, а також виготовлення готової металопродукції. Така структура виробництва забезпечує високий рівень технологічної інтеграції та дозволяє контролювати якість продукції на всіх етапах виробничого процесу.

Основною продукцією підприємства є арматурний прокат, катанка, сортовий прокат, сталева заготовка, чавун, кокс та залізорудний концентрат. Продукція реалізується як на внутрішньому ринку, так і за межами України. Підприємство підтримує торговельні зв'язки з країнами Європи, Близького Сходу та Африки, що сприяє формуванню значних валютних надходжень і зміцненню позицій України на світовому ринку металургійної продукції.

Специфіка виробничої діяльності обумовлює необхідність постійного забезпечення підприємства значними обсягами сировини, матеріалів, енергетичних ресурсів та виробничих послуг. Для здійснення господарської діяльності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» співпрацює з численними постачальниками електроенергії, природного газу, вогнетривких матеріалів, металобрухту, запасних частин, паливно-мастильних матеріалів та інших

виробничих ресурсів. Крім того, важливими контрагентами підприємства виступають транспортні, ремонтні, будівельно-монтажні та сервісні організації, які виконують функції підрядників. Масштабність господарської діяльності обумовлює значні обсяги розрахунків із контрагентами, що супроводжуються виникненням поточної кредиторської заборгованості.

Для оцінки ефективності діяльності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» доцільно провести аналіз основних економічних показників за 2023–2025 роки. Аналіз проводимо з використанням фінансових звітів за 2023-2025рр. (дод.А-Е).Такий аналіз дозволяє визначити тенденції розвитку підприємства, виявити фактори впливу на фінансові результати та оцінити зміни у майновому стані. Отримані результати є основою для подальшого дослідження стану розрахунків з постачальниками та підрядниками. В додатку Ж наведенні розрахунки аналізу.

Проведений аналіз свідчить, що протягом 2023–2025 рр. діяльність ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» здійснювалася в складних економічних умовах, пов'язаних із воєнним станом, логістичними обмеженнями та нестабільністю світового ринку металопродукції.

У 2024 році чистий дохід від реалізації продукції зріс на 22 742 772 тис. грн, або на 54,35 % порівняно з 2023 роком. Збільшення доходу обумовлено частковим відновленням виробництва, розширенням експортних поставок та покращенням логістичних маршрутів. У 2025 році дохід зріс ще на 6 043 036 тис. грн, або на 9,36 %, що свідчить про збереження позитивної тенденції реалізації продукції.

Разом із доходом збільшувалася собівартість реалізованої продукції. У 2024 році її приріст становив 18 406 217 тис. грн, або 36,35 %, а у 2025 році – 6 319 340 тис. грн, або 9,15 %. Основними чинниками стали підвищення цін на сировину, енергетичні ресурси, транспортні послуги та ремонтні роботи.

Незважаючи на зростання доходів, підприємство протягом досліджуваного періоду залишалося збитковим. Валовий збиток у 2024 році скоротився на 4 336 555 тис. грн, або на 49,35 %, що є позитивною тенденцією. Проте у 2025 році він зріс на 276 304 тис. грн, або на 6,21 %. Така ситуація свідчить про випереджаюче зростання виробничих витрат порівняно з темпами збільшення доходу.

Чистий збиток підприємства у 2024 році зменшився на 2 962 067 тис. грн, або на 25,08 %. Основною причиною стало збільшення обсягів реалізації

продукції та скорочення окремих операційних витрат. У 2025 році чистий збиток зріс на 47 834 тис. грн, або на 0,54 %, що свідчить про збереження проблем із формуванням фінансового результату.

Вартість активів підприємства у 2024 році збільшилася на 4 693 937 тис. грн, або на 9,98 %, а у 2025 році – ще на 2 242 194 тис. грн, або на 4,33 %. Зростання активів пов'язане із збільшенням вартості основних засобів та капітальних інвестицій, що свідчить про продовження модернізації виробничих потужностей.

Негативною тенденцією є скорочення власного капіталу. Якщо у 2023 році його величина становила 16 016 794 тис. грн, то у 2025 році підприємство отримало від'ємне значення власного капіталу у сумі 2 271 631 тис. грн. Основною причиною є накопичення непокритих збитків протягом останніх років діяльності.

Особливої уваги потребує аналіз кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги, яка безпосередньо характеризує стан розрахунків з постачальниками та підрядниками. У 2024 році її сума збільшилася на 1 814 879 тис. грн, або на 19,43 %, а у 2025 році – ще на 1 935 398 тис. грн, або на 17,35 %. Таке зростання може бути пов'язане зі збільшенням обсягів закупівель виробничих ресурсів, подовженням строків розрахунків із контрагентами та використанням кредиторської заборгованості як джерела фінансування поточної діяльності підприємства.

Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи та послуги протягом досліджуваного періоду мала тенденцію до скорочення. У 2024 році її величина зменшилася на 1 047 447 тис. грн, або на 17,25 %, порівняно з 2023 роком. У 2025 році скорочення становило ще 1 098 394 тис. грн, або 21,86 %. Така динаміка свідчить про підвищення ефективності роботи з покупцями та прискорення погашення заборгованості. Водночас кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги зростала, що призвело до збільшення розриву між дебіторською та кредиторською заборгованістю. Якщо у 2023 році кредиторська заборгованість перевищувала дебіторську у 1,54 , то у 2025 році — вже у 3,33 р. Це свідчить про активніше використання підприємством відстрочки платежів постачальників як джерела фінансування поточної діяльності.

Отже, результати аналізу свідчать про поступове відновлення обсягів господарської діяльності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» у 2024–2025 роках.

Водночас підприємство залишається збитковим, а зростання кредиторської заборгованості та від'ємне значення власного капіталу свідчать про необхідність посилення контролю за розрахунками з постачальниками та підрядниками, що обумовлює актуальність подальшого дослідження стану кредиторської заборгованості підприємства.

Значні обсяги закупівель сировини, матеріалів та послуг зумовлюють формування суттєвої кредиторської заборгованості перед постачальниками та підрядниками. Аналіз її динаміки, структури та змін дозволяє оцінити ефективність управління зобов'язаннями, рівень платоспроможності та стан розрахункової дисципліни підприємства.

У процесі дослідження проведемо комплексний аналіз кредиторської заборгованості за розрахунками з постачальниками та підрядниками ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг». Аналіз кредиторської заборгованості за розрахунками з постачальниками та підрядниками має важливе значення для оцінки фінансового стану підприємства та ефективності управління його зобов'язаннями. Результати аналізу дозволяють визначити тенденції зміни обсягів заборгованості, своєчасність виконання договірних зобов'язань і рівень залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Раціональне управління кредиторською заборгованістю сприяє підтриманню ліквідності та платоспроможності підприємства. Водночас надмірне зростання зобов'язань може призвести до погіршення фінансової стійкості, втрати ділової репутації та виникнення ризиків порушення розрахункової дисципліни. Тому систематичний аналіз кредиторської заборгованості є необхідною складовою ефективного фінансового управління підприємством.

Для аналізу кредиторської заборгованості за розрахунками з постачальниками та підрядниками доцільно сформуванати окрему аналітичну таблицю.

Таблиця 2.1 Аналіз кредиторської заборгованості за розрахунками з постачальниками та підрядниками ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2023–2025 рр.

Показник	2023	2024	2025	Абсолютне відхилення 2024/2023, тис. грн	Відносне відхилення, %	Абсолютне відхилення 2025/2024, тис. грн	Відносне відхилення, %
1	2	3	4	5	6	7	8
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	9 339 115	11 153 994	13 089 392	+1 814 879	+19,43	+1 935 398	+17,35
Поточні зобов'язання	24 616 362	36 931 442	46 389 371	+12 315 080	+50,03	+9 457 929	+25,61
Питома вага кредиторської заборгованості у поточних зобов'язаннях, %	37,94	30,20	28,22	-7,74	-20,40	-1,98	-6,56
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	6 071 880	5 024 433	3 926 039	-1 047 447	-17,25	-1 098 394	-21,86
Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	0,65	0,45	0,30	-0,20	-30,77	-0,15	-33,33

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, разів	-	6,74	6,22	-	-	-0,52	-7,72
Тривалість одного обороту кредиторської	-	54,15	58,68	-	- продовження таблиці	+4,53	+8,37

заборговано сті, днів							
--------------------------	--	--	--	--	--	--	--

Розраховано автором за даними фінансової звітності підприємства.

Результати аналізу свідчать про стійку тенденцію до зростання кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги протягом досліджуваного періоду. У 2024 році її величина збільшилася на 1 814 879 тис. грн, або на 19,43 %, порівняно з 2023 роком. У 2025 році кредиторська заборгованість зростає ще на 1 935 398 тис. грн, або на 17,35 %.

Основною причиною такого зростання стало збільшення обсягів закупівлі сировини, матеріалів, енергоносіїв та виробничих послуг, необхідних для підтримки та поступового нарощування виробничої діяльності підприємства. Додатковим фактором стало подорожчання матеріальних ресурсів, логістичних послуг та енергетичних витрат в умовах воєнного стану.

Водночас поточні зобов'язання підприємства зростають швидшими темпами, ніж кредиторська заборгованість перед постачальниками. У 2024 році їх сума збільшилася на 12 315 080 тис. грн, або на 50,03 %, а у 2025 році — на 9 457 929 тис. грн, або на 25,61 %. У результаті питома вага кредиторської заборгованості у структурі поточних зобов'язань зменшилася з 37,94 % у 2023 році до 28,22 % у 2025 році. Це свідчить про випереджаюче зростання інших видів поточних зобов'язань підприємства.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості у 2025 році знизився на 0,52 обороту, або на 7,72 %. Це свідчить про уповільнення швидкості погашення зобов'язань перед постачальниками та підрядниками. Водночас тривалість одного обороту збільшилася на 4,53 дня та становила 58,68 дня. Така тенденція може бути пов'язана зі збільшенням обсягів кредиторської заборгованості та використанням відстрочки платежів як додаткового джерела фінансування поточної діяльності підприємства. З одного боку, це дозволяє зменшити потребу у залученні банківських кредитів, а з іншого — підвищує ризик погіршення відносин із постачальниками у разі несвоєчасного виконання договірних зобов'язань.

Позитивною тенденцією є скорочення дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги. У 2024 році вона зменшилася на 1 047 447

тис. грн, або на 17,25 %, а у 2025 році — ще на 1 098 394 тис. грн, або на 21,86 %. Це свідчить про покращення платіжної дисципліни покупців та посилення контролю за розрахунками з дебіторами.

Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості протягом аналізованого періоду погіршувалося. Якщо у 2023 році на 1 грн кредиторської заборгованості припадало 0,65 грн дебіторської, то у 2025 році — лише 0,30 грн. Така тенденція свідчить про активніше використання підприємством відстрочки платежів постачальників як джерела фінансування операційної діяльності

Оцінка кредиторської заборгованості дозволяє визначити ефективність управління поточними зобов'язаннями підприємства. Проте для комплексної характеристики його фінансового стану необхідно дослідити рівень фінансової стійкості, який відображає здатність підприємства забезпечувати свою діяльність власними та залученими джерелами фінансування. Аналіз показників фінансової стійкості дає можливість оцінити ступінь фінансової незалежності, рівень ризику втрати платоспроможності та здатність підприємства виконувати свої довгострокові й поточні зобов'язання. Отримані результати дозволять виявити основні тенденції зміни фінансового стану ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» упродовж досліджуваного періоду.

Для оцінки фінансової стійкості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» доцільно розрахувати основні показники, які характеризують рівень фінансової незалежності підприємства, структуру джерел фінансування та ступінь фінансового ризику.

Для оцінки фінансової стійкості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» доцільно розрахувати основні показники, які характеризують рівень фінансової незалежності підприємства, структуру джерел фінансування та ступінь фінансового ризику.

Таблиця 2.2 Аналіз показників фінансової стійкості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2023–2025 рр.

Показник	Нормативне значення	2023	2024	2025	Абсолютне відхилення 2024/2023	Відхилення, %	Абсолютне відхилення 2025/2024	Відхилення, %
Коефіцієнт автономії	>0,5	0,34	0,14	-0,04	-0,20	-58,82	-0,18	-128,57
Коефіцієнт фінансової залежності	<2,0	2,94	6,99	-23,76*	+4,05	+137,76	-30,75	-440,06
Коефіцієнт фінансування	>1,0	0,52	0,17	-0,04	-0,35	-67,31	-0,21	-123,53
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	<0,5	0,66	0,86	1,04	+0,20	+30,30	+0,18	+20,93
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	<0,5	0,29	0,50	1,27	+0,21	+72,41	+0,77	+154,00

Розраховано автором за даними фінансової звітності підприємства.

Проведений аналіз свідчить про суттєве погіршення фінансової стійкості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» протягом 2023–2025 років. Основною причиною негативних змін стало накопичення значних збитків, що призвело до скорочення власного капіталу та збільшення залежності підприємства від залучених джерел фінансування.

Коефіцієнт автономії у 2023 році становив 0,34, що вже було нижчим за нормативне значення 0,5. У 2024 році показник знизився до 0,14, а у 2025 році набув від'ємного значення (-0,04). Це свідчить про втрату фінансової незалежності підприємства та критичне скорочення власних джерел фінансування. Основним фактором такого зниження стало зростання непокритого збитку.

Коефіцієнт фінансової залежності зріс з 2,94 у 2023 році до 6,99 у 2024 році. Це свідчить про збільшення частки позикових коштів у структурі капіталу підприємства. У 2025 році через формування від'ємного власного капіталу показник втрачає економічний зміст, що є ознакою кризового фінансового стану.

Коефіцієнт фінансування зменшився з 0,52 до 0,17 у 2024 році та до від'ємного значення у 2025 році. Така тенденція підтверджує, що підприємство поступово втрачає здатність забезпечувати свої зобов'язання власним капіталом. Зростає ризик залежності від кредиторів та зовнішніх джерел фінансування.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу збільшився з 0,66 у 2023 році до 1,04 у 2025 році. Це означає, що фінансування активів підприємства практично повністю здійснюється за рахунок позикових коштів. Така ситуація підвищує фінансові ризики та може негативно впливати на платоспроможність підприємства.

Особливо негативною є динаміка коефіцієнта довгострокового залучення позикових коштів. У 2023 році він становив 0,29, у 2024 році — 0,50, а у 2025 році зріс до 1,27. Основною причиною стало одночасне збільшення довгострокових зобов'язань та скорочення власного капіталу. Це свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів.

Отже, результати аналізу свідчать про погіршення фінансової стійкості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» протягом досліджуваного періоду. Вирішальними факторами стали накопичення збитків, скорочення власного капіталу, збільшення довгострокових і поточних зобов'язань та зростання залежності від позикових джерел фінансування. Від'ємне значення власного капіталу у 2025 році є ознакою високого фінансового ризику та потребує впровадження заходів щодо відновлення фінансової стійкості підприємства.

Фінансова стійкість характеризує структуру джерел фінансування підприємства та рівень його фінансової незалежності. Водночас важливим показником фінансового стану є ліквідність, яка відображає здатність підприємства своєчасно погашати поточні зобов'язання за рахунок наявних оборотних активів. Тому наступним етапом дослідження є аналіз показників ліквідності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг».

Таблиця 2.3 Аналіз показників ліквідності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2023–2025 рр

Показник	Нормативне значення	2023	2024	2025	Абсолютне відхилення 2024/2023	Відносне відхилення, %	Абсолютне відхилення 2025/2024	Відносне відхилення, %
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,0–2,0	0,88	0,66	0,51	-0,22	-25,00	-0,15	-22,73
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,7–1,0	0,44	0,26	0,19	-0,18	-40,91	-0,07	-26,92
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,20–0,35	0,02	0,01	0,01	-0,01	-50,00	0,00	0,00
Власний оборотний капітал, тис. грн	>0	-3 628 836	-12 468 426	-22 739 630	-8 839 590	-243,59	-10 271 204	-82,38

Розраховано автором за даними фінансової звітності ПАТ «АМКР» 2023-2025 рр.

Проведений аналіз свідчить про поступове погіршення ліквідності підприємства протягом 2023–2025 років. Така тенденція зумовлена випереджаючими темпами зростання поточних зобов'язань порівняно з оборотними активами.

Коефіцієнт поточної ліквідності у 2023 році становив 0,88, що було нижче нормативного значення. У 2024 році показник знизився до 0,66, а у 2025 році – до 0,51. Абсолютне відхилення у 2024 році становило -0,22 пункту, або -25,00 %, а у 2025 році – ще -0,15 пункту, або -22,73 %. Це свідчить про недостатність оборотних активів для покриття поточних зобов'язань. Основним фактором зниження стало зростання кредиторської заборгованості та інших поточних зобов'язань підприємства.

Коефіцієнт швидкої ліквідності зменшився з 0,44 у 2023 році до 0,26 у 2024 році та до 0,19 у 2025 році. Відхилення у 2024 році становило -0,18 пункту, або -40,91 %, а у 2025 році – -0,07 пункту, або -26,92 %. Показник суттєво нижчий за нормативне значення, що свідчить про обмежені можливості підприємства погашати поточні зобов'язання за рахунок найбільш ліквідних активів.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності протягом досліджуваного періоду залишався на критично низькому рівні. У 2023 році він становив 0,02, у 2024 році – 0,01, а у 2025 році також 0,01. Це означає, що лише близько 1 % поточних

зобов'язань може бути негайно погашено за рахунок грошових коштів та їх еквівалентів.

Негативною тенденцією є збільшення дефіциту власного оборотного капіталу. Якщо у 2023 році його від'ємне значення становило 3 628 836 тис. грн, то у 2024 році воно зросло до 12 468 426 тис. грн, а у 2025 році – до 22 739 630 тис. грн. Це свідчить про фінансування значної частини необоротних активів за рахунок короткострокових зобов'язань.

Результати аналізу свідчать про низький рівень ліквідності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг». Основними причинами погіршення показників стали зростання поточних зобов'язань, накопичення кредиторської заборгованості та скорочення частки найбільш ліквідних активів. Виявлені тенденції свідчать про посилення ризику втрати платоспроможності та необхідність підвищення ефективності управління оборотними активами і поточними зобов'язаннями підприємства.

Отже, проведений аналіз засвідчив, що у 2023–2025 роках ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» функціонувало в умовах значних фінансових викликів. Незважаючи на зростання чистого доходу від реалізації продукції, підприємство залишалося збитковим, що негативно вплинуло на величину власного капіталу та показники фінансової стійкості. Встановлено тенденцію до збільшення кредиторської заборгованості за розрахунками з постачальниками та підрядниками, уповільнення її оборотності та зростання тривалості одного обороту. Аналіз ліквідності виявив недостатність оборотних активів для покриття поточних зобов'язань. Отримані результати свідчать про необхідність посилення контролю за розрахунками та підвищення ефективності управління зобов'язаннями підприємства.

2.2 Бухгалтерський облік та особливості оподаткування розрахунків з постачальниками та підрядниками

Організація бухгалтерського обліку на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» побудована відповідно до масштабів діяльності підприємства та вимог міжнародного корпоративного управління. Загальне керівництво фінансово-

обліковими процесами здійснює фінансовий директор через Департамент адміністрації з фінансів, до складу якого входять управління бухгалтерського обліку, казначейства, контролінгу та оподаткування. Така структура забезпечує розмежування функцій контролю, обліку, планування та управління фінансовими ресурсами.

Форма організації бухгалтерського обліку на підприємстві є централізованою. Управління бухгалтерського обліку та фінансової звітності об'єднує спеціалізовані підрозділи, які здійснюють облік основних засобів, запасів, витрат виробництва, кредиторської заборгованості, операцій головної книги та заробітної плати. Безпосередній облік розрахунків з постачальниками та підрядниками здійснює відділ обліку кредиторської заборгованості, який приймає та перевіряє первинні документи, акцептує рахунки постачальників і формує інформацію для проведення розрахунків через управління казначейства.

Основні положення облікової політики ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» базуються на принципах Міжнародних стандартів фінансової звітності. Фінансова звітність складається на основі принципу безперервності діяльності та переважно за історичною собівартістю. Доходи визнаються відповідно до вимог МСФЗ 15 після передачі контролю над продукцією покупцю. Запаси оцінюються за найменшою з двох величин: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації. Основні засоби обліковуються за собівартістю за вирахуванням накопиченої амортизації та збитків від зменшення корисності. Кредиторська заборгованість визнається у складі фінансових зобов'язань та первісно оцінюється за справедливою вартістю (див. дод. К).

Важливою особливістю підприємства є ведення обліку одночасно за національними стандартами бухгалтерського обліку та МСФЗ. Такий підхід забезпечує формування податкової звітності відповідно до законодавства України та підготовку фінансової звітності для міжнародних інвесторів і материнської компанії.

Рівень автоматизації облікових робіт на підприємстві є високим. Для ведення бухгалтерського обліку використовується корпоративна система SAP

ERP, яка інтегрує фінансовий облік, управління матеріальними ресурсами, контролінг, ремонтні процеси та кадровий облік. Завдяки автоматизації первинні документи вводяться до системи один раз, після чого SAP автоматично формує необхідні бухгалтерські проведення та забезпечує оперативне отримання аналітичної інформації. Використання модулів FI, MM, FM та Controlling сприяє підвищенню достовірності облікових даних, прискоренню обробки інформації та посиленню контролю за розрахунками з постачальниками і підрядниками.

Отже, облікова політика ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» відповідає вимогам сучасного корпоративного управління, базується на принципах МСФЗ та забезпечує належний рівень організації обліку і контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками. Автоматизація облікових процесів на базі SAP ERP сприяє підвищенню ефективності облікової роботи та якості управлінських рішень.

Організація обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» ґрунтується на належному документальному оформленні господарських операцій. Первинні документи є підставою для відображення зобов'язань у бухгалтерському обліку та підтверджують факт здійснення господарських операцій.

На рисунки 2.1. наведені первинні документи які використовує ПАТ АМКР .

Підставою для виникнення договірних відносин між сторонами є договір поставки товарів, виконання робіт або надання послуг. У договорі визначаються права та обов'язки сторін, умови поставки, порядок розрахунків, строки виконання зобов'язань та відповідальність учасників угоди.

Рисунок 2.1. – Первинні документи, які використовує ПАТ АМК , для розрахунків з постачальниками та підрядниками.

Джерело: складено автором самостійно

Після укладення договору постачальник оформлює рахунок на оплату або рахунок-фактуру. Під час отримання товарно-матеріальних цінностей використовуються видаткова накладна та товарно-транспортна накладна. Надходження виконаних робіт або послуг підтверджується актом приймання-передачі робіт чи актом наданих послуг.

Важливим документом для податкового обліку є податкова накладна. Вона підтверджує право підприємства на формування податкового кредиту з податку на додану вартість. Оплата зобов'язань постачальникам здійснюється на підставі платіжної інструкції через банківські установи. Підтвердженням проведення платежу є банківська виписка.

Для контролю стану розрахунків між контрагентами використовується акт звірки взаєморозрахунків. Цей документ дозволяє виявити розбіжності в облікових даних та забезпечити достовірність інформації про кредиторську заборгованість.

Таким чином, система документального оформлення розрахунків з постачальниками та підрядниками забезпечує законність господарських операцій, достовірність облікових даних та ефективний контроль за виконанням договірних зобов'язань.

Бухгалтерський облік розрахунків з постачальниками та підрядниками на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» здійснюється відповідно до вимог національних стандартів бухгалтерського обліку та МСФЗ. Основним завданням обліку є своєчасне відображення зобов'язань перед контрагентами та контроль їх погашення. На ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» ведення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками покладено на відділ обліку кредиторської заборгованості, який функціонує у складі Управління бухгалтерського обліку та фінансової звітності Департаменту адміністрації з фінансів.

Основними функціями відділу є приймання та перевірка первинних документів від постачальників, облік кредиторської заборгованості, акцептування рахунків, контроль правильності відображення господарських операцій у системі SAP ERP та підготовка інформації для здійснення платежів через Управління казначейства. Крім того, працівники відділу контролюють своєчасність розрахунків із контрагентами, проводять звірку взаєморозрахунків та забезпечують достовірність інформації про стан кредиторської заборгованості у фінансовій звітності підприємства.

В програмі SAP , для оформлення закупів, фахівцю відділу необхідно відкрити документ «Замовлення на закупівлю» та заповнити його основні реквізити і табличну частину. Перед збереженням документа слід внести дані про постачальника V10000, обрати відповідні товарні позиції та зазначити кількість кожного товару згідно з наведеним рисунком 2.2.

По кнопці Копіювати , у документі Надходження замовлення товарів треба обрати документ «Замовлення на купівлю», рис.2.3.

Вибрані товари та їх кількість потрібно скопійованих у «Надходження замовлення товарів», яке згодом можна ввести до системи, рис.2.4.

Замовлення на купівлю

Постачальник: V10000
 Ім'я: Олбайт
 Контактна особа: Михайло Смирнов
 Посилальний № пост:
 Внутрішня валюта:

Номер: Первинне 18 - 0
 Статус: Відкрито
 Дата проводки: 09.02.24
 Дата поставки: 09.02.24
 Дата документа: 09.02.24

Філіал: SAP
 Реєстраційний номер фі: 01

Тип товару/послуги	Позиція	Тип зведення	Без зведення				
#	Номер позиції	Опис позиції	Кількість	Ціна за одиницю	Зниж...	Код под...	Усього (ВВ)
1	100002	DVD+R диски, 5	50	165,60 грн	0,0000	P3	8'280,0
2	100004	USB флеш-пам'я	100	414,00 грн	0,0000	P3	41'400,0
3	100007	Картридж для с	25	386,40 грн	0,0000	P3	9'660,0
4	100008	Чорнила HM Viv	15	538,20 грн	0,0000	P3	8'073,0
5					0,0000	P3	

Покупець: Марина Федотова
 Власник: Федотова М. П.

Примітки:

Сума перед знижкою: 67'413,000 грн
 Знижка 15 %: 10'111,950 грн
 Фракт: →
 Податок: 11'460,210 грн
 Загальний платіж до сп.: 68'761,260 грн

OK Додати чернетку і ... Скасувати Копіювати з Копіювати до

Рисунок 2.2. Оформлення замовлення в програмі SAP

Копіювати з Копіювати до

Пропозиція постачальника
Замовлення на купівлю
 Повернення товарів
 Рахунок-фактура резервування
 Коригувальні рахунки-фактури від постачальника
 Рамкова угода

Рисунок 2.3. формування документа «Замовлення на купівлю»

Надходження замовлених товарів

Постачальник: V10000
 Ін'я: Олбайт
 Контактна особа: Михайло Смирнов
 Посилальний номер п:
 Внутрішня валюта:

Номер: Первинне 12
 Статус: Відкрито
 Дата проводки: 09.02.24
 Строк виконання: 09.02.24
 Дата документа: 09.02.24

Філіал: SAP
 Реєстраційний номер фі: 01

Зміст | Логістика | Облік | Вкладення

Тип товару/послуги: | Тип зведення: Без зведення

#	Номер позиції	Опис позиції	Кількість	Ціна за одиницю	Зни...	Код по...	Усього (ВВ)
1	100004	USB флеш-пам'я	50	414,00 грн	0,0000	P3	20'700,00
2	100007	Картридж для с	25	386,40 грн	0,0000	P3	9'660,00
3	100008	Чорнила HM Viv	15	538,20 грн	0,0000	P3	8'073,00
4					0,0000	P3	

Покупець: Марина Федотова
 Власник: Федотова М. П.

Примітки: На основі Замовлення на купівлю 18.

Сума перед знижкою: 38'433,000 грн
 Знижка: 15 %: 5'764,950 грн
 Фракт:
 Податок: 6'533,610 грн
 Загальний платіж до сп.: 39'201,660 грн

Додати нове | Додати чернет... | Скасувати | Копіювати з | Копіювати до

Рисунок 2.3. Формування «Надходження замовлення товарів»

Для реєстрації надходження замовлених товарів необхідно відкрити документ «Замовлення на купівлю». На початковому етапі слід перевірити правильність зазначених реквізитів постачальника, номенклатури товарів та їх кількості. Для відображення інформації про залишок невиконаного замовлення потрібно перейти до меню «Налаштування формуляра». У вікні налаштувань необхідно обрати вкладку «Формат таблиці» та встановити прапорець у полі «Відкрита кількість». Після виконання цієї дії в табличній частині документа буде відображатися кількість товарів, яка ще не надійшла від постачальника.

Використання цього параметра дозволяє контролювати виконання замовлення та своєчасність поставок матеріальних цінностей. Після перевірки даних здійснюється створення документа надходження товарів із посиланням на відповідне замовлення. У документі автоматично відображаються відомості про постачальника, номенклатуру, кількість та вартість товарів. Після проведення документа система формує необхідні бухгалтерські записи щодо оприбуткування запасів та виникнення кредиторської заборгованості перед постачальником. Це забезпечує своєчасне відображення господарської операції в обліковій системі підприємства.

Замовлення на купівлю

Постачальник	V10000	Номер	Первинне	39	-0
Ім'я	Олбайт	Статус	Відкрито		
Контактна особа	Михайло Смирнов	Дата проводки	02.03.25		
Посилальний № пості		Дата поставки	02.03.25		
Внутрішня валюта		Дата документа	02.03.25		
Філіал	SAP	Реєстраційний номер фі	01		

Зміст		Логістика		Облік		Вкладення	
Тип товару/послуги		Позиція		Тип зведення		Без зведення	
#	Номер позиції	Кількість	Ціна за одиницю	Знижка %	Код податку	Усього (ВВ)	Кр...
1	I00002	50	170,00 грн	0,0000	P3	8'500,00 грн	
2	I00004	100	415,00 грн	0,0000	P3	41'500,00 грн	
3	I00007	30	387,30 грн	0,0000	P3	11'619,00 грн	
4	I00008	20	539,20 грн	0,0000	P3	10'784,00 грн	
5				0,0000	P3		

Рисунок 2.4. Реєстрації надходження замовлених товарів в програмі SAP

Реєстрація надходження замовлених товарів у програмі SAP є важливим етапом обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками. Після створення документа надходження система автоматично переносить дані із замовлення на закупівлю та забезпечує їх перевірку. Користувач підтверджує фактичну кількість отриманих товарів, їх вартість та відповідність супровідним документам постачальника. Після проведення документа SAP автоматично формує бухгалтерські проведення щодо оприбуткування запасів та виникнення кредиторської заборгованості. Використання автоматизованої системи дозволяє

підвищити достовірність облікових даних, скоротити час обробки інформації та посилити контроль за виконанням договірних зобов'язань постачальниками.

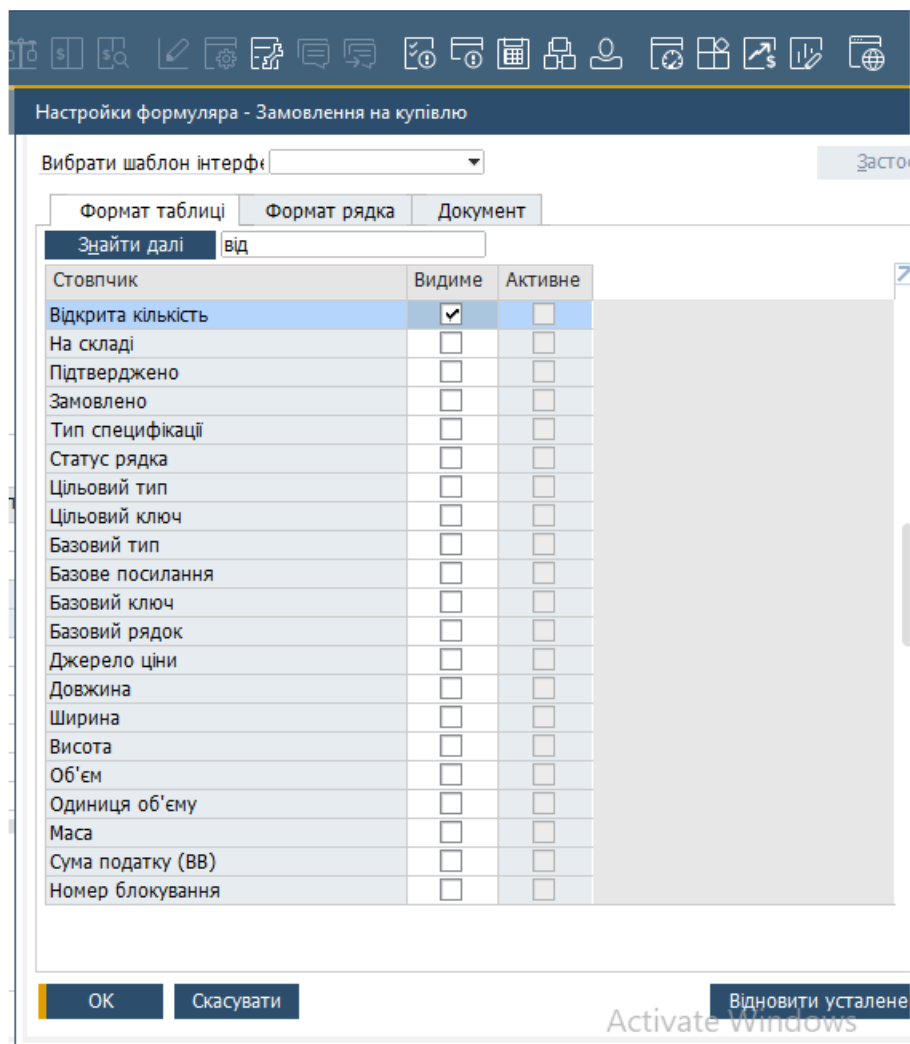

Рисунок 2.5. Реєстрації надходження замовлених товарів в програмі SAP

Для закриття відкритої кількості у замовленні на закупівлю необхідно відкрити документ «Замовлення на закупівлю» та натиснути правою кнопкою миші на рядок, який містить відкриту кількість товару. Після цього слід обрати функцію створення документа надходження матеріалів. Система автоматично перенесе дані щодо постачальника, номенклатури та кількості товарів із замовлення на закупівлю. Користувач перевіряє правильність відображених даних, підтверджує фактичне надходження товарів та проводить документ. Після збереження операції SAP автоматично оновлює інформацію про залишок відкритої кількості та формує необхідні бухгалтерські проведення щодо оприбуткування запасів і відображення кредиторської заборгованості перед постачальником.

Замовлення на купівлю

Постачальник: V10000
 Ін'я: Олбайт
 Контактна особа: Михайло Смирнов
 Посилальний № пост.:
 Внутрішня валюта:

Номер Перевірка: 18 - 0
 Статус: Відкрито
 Дата проводки: 09.02.24
 Дата поставки: 09.02.24
 Дата документа: 09.02.24

Філіал: SAP
 Реєстраційний номер фі: 01

Тип товару/послуги	Позиція	Кількість	Ціна за одиницю	Знижка %	Відкрита кіл...	Код од...	Тип зведення	Без зведення
100002	DVD+R диски, 5	50	165,60 грн	0,0000		Вручну	SAP	
100004	USB флеш-пам'я	100	414,00 грн	0,0000	20	Вручну	SAP	
100007	Картридж для с	25	386,40 грн	0,0000		Вручну	SAP	
100008	Чорнила HM Vln	15	538,20 грн	0,0000		Вручну	SAP	

Почувець: Марина Федотова
 Власник: Федотова М. П.

Сума перед знижкою: 67413,000 грн
 Знижка 15 %: 10'111,950 грн
 Фракт:
 Податок: 11'460,210 грн
 Загальний платіж до сп.: 68'761,260 грн

Примітки:

OK Додати чернетку!... Скасувати Копіювати з Копіювати до

Рисунок 2.6.Оформлення надходження замовлених товарів в програмі SAP

Для створення рахунку на оплату відкрийте вікно Рахунок-фактура від постачальника, введіть постачальника V10000 та натисніть кнопку Копіювати з в правому нижньому куті. Скопіюйте від фактурований товар з надходження в рахунок-фактуру. Виберіть обидва Надходження замовлення товарів.

Список Надходження замовлених товарів

Знайти:

#	#	Дата	Постачальник	Режим ціни	Примітки	Стр...
1	1	11.06.23	Олбайт		На основі Запит на купівлі	11.06.23
2	12	09.02.24	Олбайт		На основі Замовлення на к	09.02.24
3	13	10.02.24	Олбайт		На основі Замовлення на к	10.02.24
4	14	10.02.24	Олбайт			10.02.24
5	15	11.02.24	Олбайт			11.02.24
6	16	11.02.24	Олбайт			11.02.24
7	17	11.02.24	Олбайт			11.02.24
8	18	11.02.24	Олбайт			11.02.24
9	19	11.02.24	Олбайт			11.02.24
10	20	11.02.24	Олбайт			11.02.24

Копіювати з

- Пропозиція постачальника
- Замовлення на купівлю
- Надходження замовлених товарів**
- Рамкова угода
- Додаткові витрати

Обрати Скасувати

Рисунок 2.7 Створення рахунку на оплату

Всі дані з обох надходжень будуть скопійовані до документа Рахунок-фактуру від постачальника.

Рахунок-фактура від постачальника

Постачальник: V10000
 Ім'я: Олбайт
 Контактна особа: Михайло Смирнов
 Посилальний № пост:
 Внутрішня валюта:

Номер: Первинне 32
 Статус: Відкрито
 Дата проводки:
 Строк виконання:
 Дата документа:

Філіал: SAP
 Реєстраційний номер фі: 01

Зміст: Логістика Облік Вкладення

#	Номер позиції	Опис позиції	Кількість	Ціна за одини...	Зни...	Код по...	Усього (...)	Базовий тип	Базов...
1	I00004	USB флеш-пам'я	50	414,00 грн	0,0000	P3	700,000 грн	Надходження за 12	
2	I00007	Картридж для с	25	386,40 грн	0,0000	P3	660,000 грн	Надходження за 12	
3	I00008	Чорнила HM Vive	15	538,20 грн	0,0000	P3	8073,000 грн	Надходження за 12	
4	I00002	DVD+R диски, 50	50	165,60 грн	0,0000	P3	8280,000 грн	Надходження за 13	
5	I00004	USB флеш-пам'я	30	414,00 грн	0,0000	P3	12420,000 грн	Надходження за 13	
6	I00003	USB флеш-пам'я	20	276,00 грн	0,0000	P3	5520,000 грн	Надходження за 13	
7					0,0000	P3			

Покупець: Марина Федотова
 Власник: Федотова М. П.

Прогін платіжного доручення:

Примітки: На основі Надходження замовлених товарів 12. 13.

Сума перед знижкою: 64'653,000 грн
 Знижка: 15 % 9'697,950 грн
 Загальний авансовий пл:
 Фрахт:
 Податок: 10'991,010 грн
 Загальний платіж до сп.: 65'946,060 грн
 Застосована сума:
 Сальдо до сплати: 65'946,060 грн

Додати нові... Додати чернет... Скасувати Копіювати з Копіювати до

Рисунок 2.8 формування в програмі рахунок-фактуру від постачальника в програмі SAP.

Після реєстрації надходження товарів або отримання послуг наступним етапом є формування документа «Рахунок-фактура від постачальника» в інформаційній системі SAP. Даний документ використовується для підтвердження виникнення кредиторської заборгованості перед постачальником та відображення податкового кредиту з податку на додану вартість.

Для створення рахунку-фактури користувач відкриває відповідний модуль системи SAP та обирає функцію введення рахунку постачальника. Під час створення документа зазначаються основні реквізити: код постачальника, номер

та дата рахунку-фактури, сума документа, валюта розрахунків, податковий код та інші необхідні параметри. Якщо закупівля здійснювалася на підставі замовлення на закупівлю, система автоматично підтягує інформацію про постачальника, номенклатуру товарів, кількість та вартість отриманих матеріальних цінностей.

Рахунок-фактура від постачальника

Постачальник: V10000
 Ім'я: Олбайт
 Контактна особа: Михайло Смирнов
 Посилальний № пост:
 Валюта ДП: грн

Номер: Первинне 32
 Статус: Відкрито
 Дата проводки: 10.02.24
 Строк виконання: 11.03.24
 Дата документа: 10.02.24

Філіал: SAP
 Реєстраційний номер фі: 01

№	Номер позиції	Опис позиції	Кількість	Ціна за одиницю	Зни...	Код по...	Усьог...
1	100008	Чорнила НМ Viv	25	538,20 грн	0,0000	P3	
2	100009	Цифр. фотоапп	5	2'070,00 грн	0,0000	P3	
3					0,0000	P3	

Покупець: Марина Федотова
 Власник: Федотова М. П.

Прогін платіжного доручення:

Примітки:

Сума перед знижкою: 23'805,000 грн
 Знижка: 15 %
 Загальний авансовий пл:
 Фрахт:
 Податок: 4'046,850 грн
 Загальний платіж до сп.: 24'281,100 грн
 Застосована сума:
 Сальдо до сплати: 24'281,100 грн

Додати нові | Додати чернет... | Скасувати | Копіювати з | Копіювати до

Рисунок 2.9. Рахунок-фактуру від постачальника

На наступному етапі SAP виконує автоматичне зіставлення даних рахунку-фактури з інформацією документа надходження товарів та замовлення на закупівлю. Така процедура забезпечує контроль відповідності отриманих товарів умовам договору та дозволяє виявити можливі розбіжності щодо кількості, вартості або строків поставки. У разі відсутності відхилень документ допускається до проведення.

Для перегляду відповідного бухгалтерського проведення безпосередньо з документа закупівлі необхідно спочатку відкрити раніше створений документ

«Рахунок-фактура від постачальника». Після цього слід перейти на вкладку «Облік» та натиснути кнопку зі стрілкою-посиланням, розташовану поруч із полем «Примітка журналу», що дозволить відкрити пов'язану бухгалтерську операцію.

Рахунок-фактура від постачальника

Постачальник	V10000	Номер	Первинне	32
Ім'я	Олбайт	Статус	Відкрито	
Контактна особа	Михайло Смирнов	Дата проводки	10.02.24	
Посилальний № пост		Строк виконання	11.03.24	
Внутрішня валюта		Дата документа	10.02.24	

Філіал: SAP Реєстраційний номер фі: 01

Зміст: Примітка журналу → Рахунки-фактури від постачальника

Логістика: Контрольний рахунок → 631100 - Розрахунки з вітчизняними постачальниками

Облік: Проект ділового парт: Створити формуляр ()

Вкладення:

Блокування платежів: Максимальне сконто:

Умови оплати: 30 днів

Спосіб оплати: UAH01out

Внески: 1

Вручну переобчислити строк виконання: 0 Місяці + 0 Дні

Перенесення дати сконто:

Індикатор:

ІПН: 77627022

Номер замовлення:

Комісійна торгівля:

Посилальний документ: ...

Тип консолідації: Консолідація платежів

Рамкова угода: юЄ

Консолідуючий діловий партнер:

Покупець: Марина Федотова

Власник: Федотова М. П.

Сума перед знижкою	23'805,000 грн
Знижка 15 %	3'570,750 грн
Загальний авансовий пл	
Фракт	
Податок	4'046,850 грн
Загальний платіж до сп.	24'281,100 грн
Застосована сума	
Сальдо до сплати	24'281,100 грн

Прогін платіжного доручення:

Примітки:

OK Додати чернетку і ... Скасувати Копіювати з Копіювати до

Рисунок 2.10. Рахунок-фактуру від постачальника

Після перевірки правильності внесених даних користувач проводить рахунок-фактуру в системі. У результаті SAP автоматично формує бухгалтерські проведення щодо виникнення кредиторської заборгованості перед постачальником та відображення податкового кредиту з ПДВ. Інформація одночасно відображається в аналітичному та синтетичному обліку, що забезпечує актуальність даних про стан розрахунків із контрагентами.

Використання автоматизованої процедури формування рахунків-фактур у SAP дозволяє мінімізувати ризик помилок під час обробки первинних документів, прискорити процес відображення господарських операцій та підвищити ефективність контролю за кредиторською заборгованістю. Крім того,

система забезпечує оперативне отримання інформації для складання фінансової та податкової звітності підприємства.

Для перегляду бухгалтерських проведення, сформованих за операцією закупівлі в програмі SAP, можна скористатися функцією «Карта відносин». Для цього необхідно відкрити документ закупівлі та натиснути на ньому правою кнопкою миші. У контекстному меню слід обрати опцію «Карта відносин», яка відображає всі взаємопов'язані документи за господарською операцією.

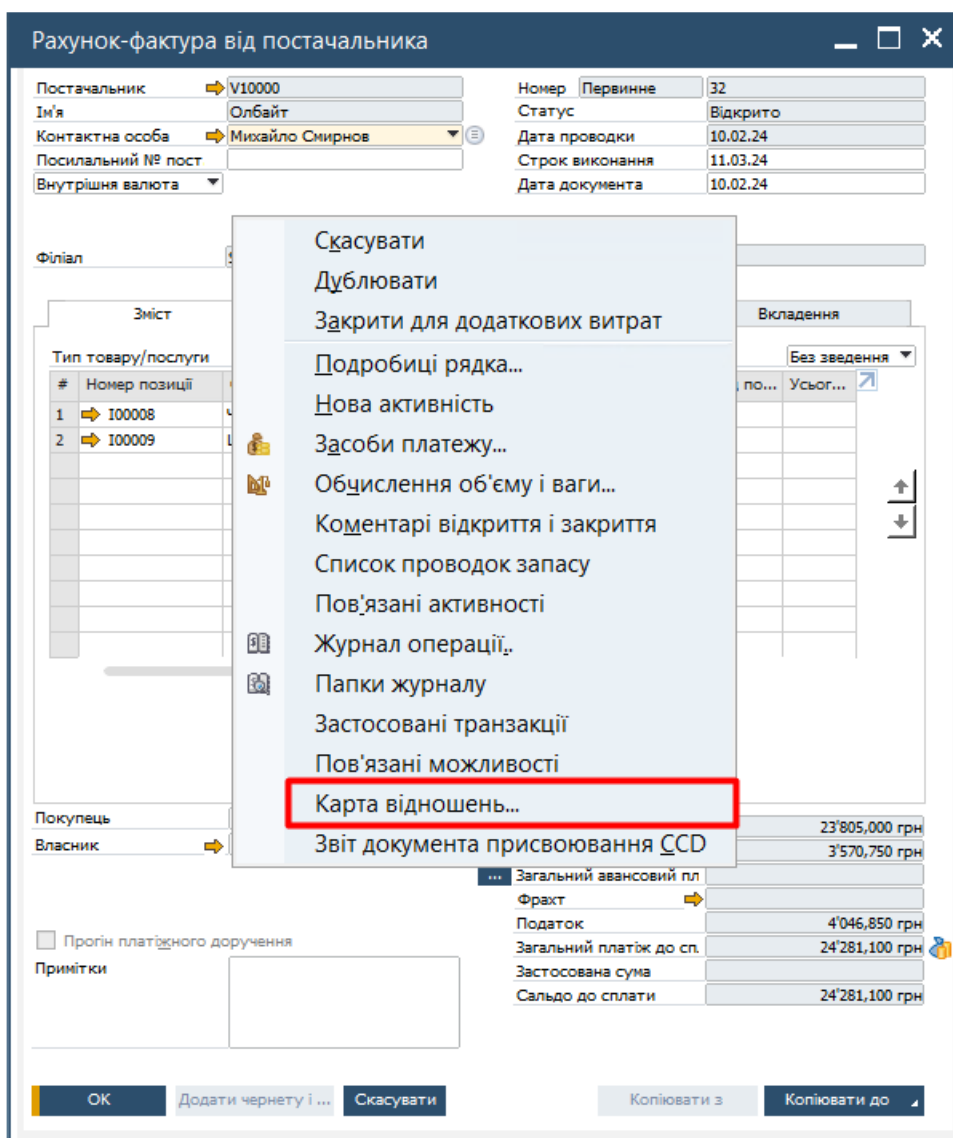

Рисунок 2.11.Карта відношень

У вікні карти відносин відображається послідовність створення документів, починаючи від замовлення на закупівлю та завершуючи бухгалтерськими проведеннями. Для перегляду інформації щодо відображення операції в обліку необхідно обрати пункт «Маркетинговий документ: подробиці

проводки». Після цього система відкриє форму з інформацією про бухгалтерські записи, сформовані за відповідною господарською операцією.

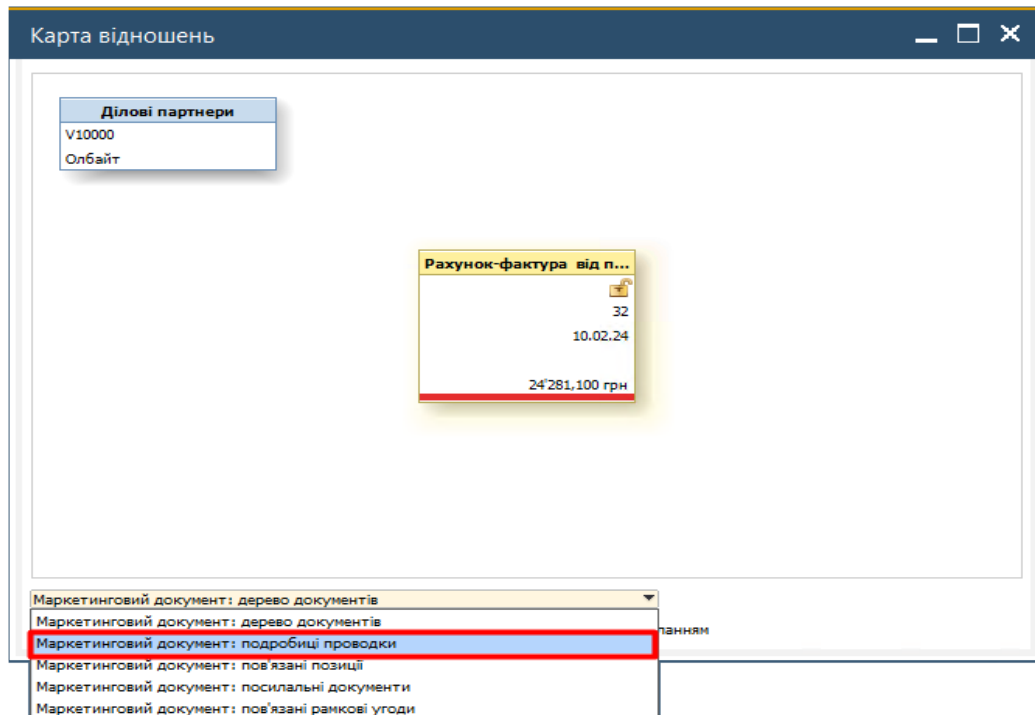

Рисунок 2.12. Маркетинговий документ: подробиці проводки

Для детального перегляду бухгалтерського документа потрібно двічі натиснути на поле «Папка журналу». У результаті відкривається журнал проведень, де відображаються дата операції, номери рахунків бухгалтерського обліку, суми за дебетом і кредитом, а також інша аналітична інформація. Використання функції «Карта відносин» дозволяє швидко відстежувати взаємозв'язок між первинними документами та бухгалтерськими записами, що підвищує ефективність контролю за обліком розрахунків з постачальниками та підрядниками.

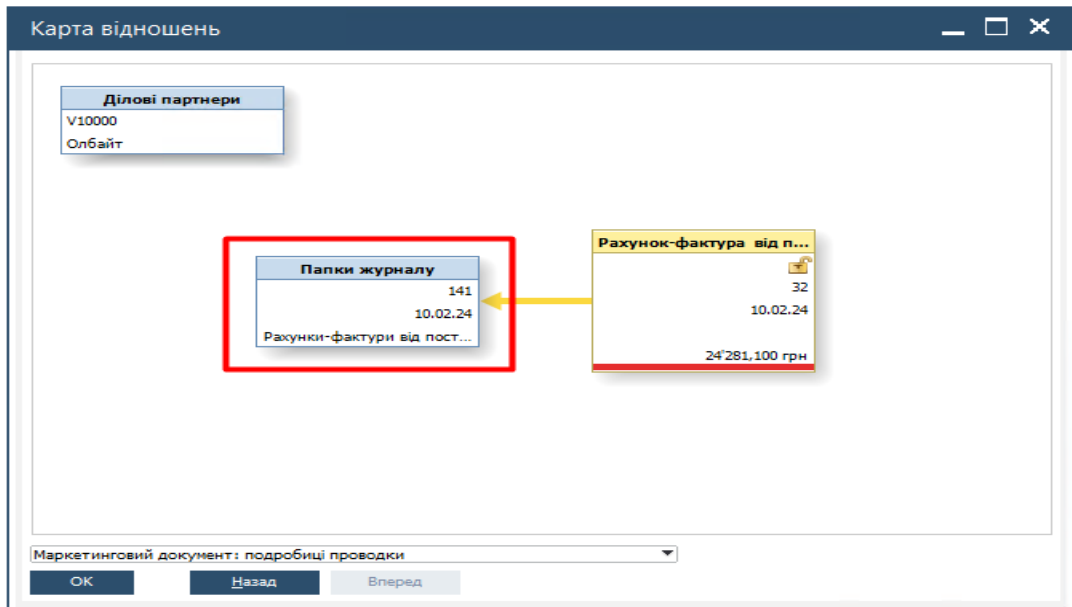

Рисунок 2.13. Інформація про взаємозв'язок між первинними документами та бухгалтерськими записами

Журнал проведення у програмі SAP є реєстром бухгалтерського обліку, в якому відображаються всі сформовані бухгалтерські записи за господарськими операціями. У журналі міститься інформація про дату операції, кореспондуючі рахунки, суми за дебетом і кредитом, а також реквізити первинних документів.

The screenshot shows the SAP 'Папки журналу' (Journal Entries) interface. The document details are as follows:

- Серія: Первинне, Номер: 141, Дата проводки: 10.02.24, Строк виконання: 11.03.24, Дата документа: 10.02.24, Примітки: Рахунки-фактури від постачальника - V10000
- Походження: PU, Номер походж.: 32, Номер транзакції: 184, Тип шаблону: , Шаблон: , Індикатор: , Проект:
- Код транзакції: 32, Посилання 1: , Посилання 2: , Посилання 3:
- Фінанс: SAP
- Ранкова угода:

The table below shows the line items of the document:

#	Рахунок гол...	Рахунок головної...	Дебет	Кредит	Дебет (СВ)	Кредит (СВ)	Шаб...	Податко...	ІПН	Номер квитанції	Сума пода...	Вартість б...	Базова сума	Перви...
1	V10000	Олбайт		24'281,100 грн		607,027 EUR			77627022					
2	644200	Податковий кредит	2'287,350 грн		57,184 EUR		P3						11'436,750 грн	
3	644200	Податковий кредит	1'759,500 грн		43,987 EUR		P3						8'797,500 грн	
4	201100	Сировина й матеріал	11'436,750 грн		285,919 EUR									
5	201100	Сировина й матеріал	8'797,500 грн		219,937 EUR									
			24'281,100 грн	24'281,100 грн	607,027 EUR	607,027 EUR								

At the bottom, there are buttons 'ОК', 'Скасувати', and checkboxes for 'Відобразити у В' (checked) and 'Відобразити у СВ'. There are also buttons for 'Імпортувати з Excel' and 'Скасувати шаблон'.

Рисунок 2.14. Папки журналу

Журнал проведень забезпечує контроль правильності відображення господарських операцій та дозволяє оперативно перевіряти стан розрахунків з постачальниками і підрядниками. Використання цього інструменту сприяє підвищенню достовірності облікових даних та ефективності внутрішнього контролю на підприємстві.

Після відображення надходження товарів та реєстрації рахунку-фактури від постачальника здійснюється погашення кредиторської заборгованості шляхом формування вихідного платежу. Для цього в меню «Банківські операції» необхідно відкрити документ «Вихідні платежі».

Вихідні платежі

Код: V10000

Ім'я: Олбайт

Одержувач пл/адрес: вул. Нічна, 00444 КИЇВ, UKRAINE

Контактна особа: Михайло Смирнов

Проект:

Рамкова угода:

Постачальн. Клієнт Рахунок

Номер: Первинне 14

Дата проводки: 11.02.24

Строк виконання: 11.02.24

Дата документа: 11.02.24

Посилання:

Номер транзакції:

Код податку:

Відобраз. р/ф з відповідн. адр. фактурування

Філіал: SAP

Реєстраційний номер філ: 01

Посилальний документ: ...

Вибранс	Номер до...	Внесок	Тип документа	Дата	*	Усього	Загальна зни...	Дні пр...	Рамко...
☐	1	1 з 1	DT	10.02.24	*	65'946,060 грн		1	
☒	32	1 з 1	PU	10.02.24		24'281,100 грн		-29	
☒	33	1 з 1	PU	10.02.24		65'946,060 грн		-60	

Платіж на рахунок: 0,000

Податок:

Загальна сума до сплати: 90'227,160 грн

Відкрите сальдо:

Примітки:

Примітки журналу: Вихідні платежі - V10000

Створено майстром платежів

Додати Скасувати Скасувати всі види Виділити все Додати у чергу

Рисунок 2.15. Документ «Вихідні платежі»

У вікні документа зазначається код постачальника V10000, після чого система автоматично відображає перелік відкритих зобов'язань перед контрагентом. Із запропонованого переліку необхідно обрати документи закупівлі, за якими здійснюватиметься оплата. Далі у контекстному меню слід

натиснути піктограму «Засоби платежу» та вибрати спосіб проведення розрахунків.

Засоби платежу

Валюта: грн

Перевірити | Банківський переказ | Кредитна картка | Готівка

Країна/регіон власної: Ukraine

Власний банк: ПАТ "УКРСОЦБАНК"

Рахунок у власному Є: 26000987654321

Відділення власного б/з: SAP

Рахунок головної: 311001 ПАТ "УКРСОЦБАНК" _Розрахунковий рахунок в грн

Дата переказу: 11.02.24

Посилання:

Первинна позиція формуляра: Оплату товарів (робіт, послуг)

Пріоритет платежу: 6

Тип платежу:

Усього: 90'227,160 грн

Загальна сума: 90'227,160 грн

Бал. до сплати: 90'227,160 грн

Банківські комісії:

Сплачено:

OK | Скасувати

Рисунок 2.16 Документ «Засоби платежу»

Оскільки оплата здійснюється шляхом банківського переказу, необхідно перейти на вкладку «Банківський переказ» та заповнити реквізити платежу. Зокрема, вказуються дата переказу та загальна сума платежу. Для автоматичного визначення підсумкової суми використовується комбінація клавіш Ctrl+B, після чого система підсумовує суми за всіма вибраними документами та переносить їх до платіжного документа.

Після перевірки правильності внесених даних користувач натискає кнопку «Додати», що завершує процес формування платежу. Система відображає повідомлення про проведення операції, яке необхідно підтвердити. У результаті SAP автоматично формує бухгалтерські проведення щодо погашення кредиторської заборгованості перед постачальником та списання коштів із банківського рахунку підприємства. Проведений платіж відображається у журналі операцій та оновлює інформацію про стан взаєморозрахунків із

контрагентом. Такий підхід забезпечує своєчасне виконання платіжних зобов'язань і підвищує ефективність управління кредиторською заборгованістю підприємства.

Для узагальнення інформації про розрахунки з постачальниками та підрядниками використовується рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». За кредитом рахунка відображається виникнення заборгованості за отримані активи, роботи або послуги. За дебетом відображається погашення зобов'язань шляхом оплати або проведення взаємозаліку. Крім 63 рахунку, для відображення господарських операцій з придбання та розрахунків з постачальниками та підрядниками використовують 685,371,377. У додатку Л наведена характеристика даних рахунків. Бухгалтерські проведення наведені у дод. М.

Аналітичний облік на ПАТ АМКР організований за кожним постачальником, договором та розрахунковим документом. Це дозволяє контролювати строки погашення заборгованості та своєчасність виконання договірних зобов'язань. Особлива увага приділяється обліку простроченої кредиторської заборгованості та авансових платежів.

Інформація про розрахунки з постачальниками та підрядниками узагальнюється у фінансовій звітності підприємства та є важливим джерелом інформації для оцінки його платоспроможності й фінансової стійкості. У Балансі (Звіті про фінансовий стан) кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги відображається у складі поточних зобов'язань за рядком 1615 «Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги».

Аналіз даних фінансової звітності свідчить про зростання суми зобов'язань перед постачальниками та підрядниками протягом досліджуваного періоду. Так, у 2023 році кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги становила 9 339 115 тис. грн. У 2024 році її величина збільшилася до 11 153 994 тис. грн, що на 1 814 879 тис. грн або 19,43 % більше порівняно з попереднім роком. У 2025 році показник зріс до 13 089 392 тис. грн, що перевищує рівень 2024 року на 1 935 398 тис. грн або 17,35 %.

Динаміка показника свідчить про збільшення обсягів закупівель виробничих ресурсів та активне використання відстрочки платежів постачальників як джерела фінансування поточної діяльності підприємства. Водночас зростання кредиторської заборгованості потребує постійного контролю за строками її погашення та дотриманням договірних зобов'язань.

Крім Балансу, інформація про розрахунки з постачальниками та підрядниками опосередковано відображається у Звіті про рух грошових коштів. Зокрема, у складі операційної діяльності відображаються платежі постачальникам за товари, роботи та послуги. У 2023 році сума таких виплат становила 73 978 963 тис. грн, у 2024 році — 76 450 633 тис. грн. Це свідчить про значні обсяги господарських операцій та активну взаємодію підприємства з контрагентами.

Отже, фінансова звітність ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» містить повну інформацію щодо стану розрахунків з постачальниками та підрядниками, що дозволяє оцінити обсяг поточних зобов'язань підприємства, тенденції їх зміни та вплив на фінансовий стан суб'єкта господарювання.

Важливою складовою обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками є їх оподаткування. Правильність визначення податкових зобов'язань та податкового кредиту впливає на фінансові результати діяльності підприємства, рівень податкових ризиків та достовірність податкової звітності. Для ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» питання оподаткування мають особливе значення через значні обсяги закупівель сировини, матеріалів, обладнання, енергетичних ресурсів і послуг.

Організацію податкового обліку на підприємстві здійснює Управління з оподаткування, яке входить до складу Департаменту адміністрації з фінансів. Основними функціями цього підрозділу є розрахунок податкових зобов'язань, підготовка та подання податкової звітності, контроль правильності нарахування податків, а також проведення податкових платежів відповідно до вимог чинного законодавства. Управління з оподаткування взаємодіє з бухгалтерською

службою та забезпечує своєчасне відображення податкових наслідків господарських операцій.

Основним податком, який супроводжує розрахунки з постачальниками та підрядниками, є податок на додану вартість. Під час придбання товарів, робіт або послуг підприємство отримує право на формування податкового кредиту. Підставою для його визнання є належним чином оформлена та зареєстрована в Єдиному реєстрі податкова накладна. Податковий кредит формується за умови використання придбаних активів у господарській діяльності підприємства.

На ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» під час здійснення операцій з постачальниками та підрядниками застосовуються різні ставки податку на додану вартість залежно від виду господарської операції. Основною є ставка 20 %, яка використовується при придбанні більшості товарів, робіт та послуг на території України, зокрема сировини, запасних частин, ремонтних послуг, енергоносіїв та матеріалів. У разі придбання окремих видів продукції можуть використовуватися пільгові ставки ПДВ, передбачені законодавством. Правильне застосування ставок ПДВ забезпечує достовірність податкового обліку та мінімізує ризик донарахування податкових зобов'язань під час перевірок контролюючих органів.

Для металургійного підприємства особливо важливим є контроль реальності господарських операцій. Податкові органи приділяють значну увагу перевірці контрагентів та документальному підтвердженню здійснених операцій. Тому на підприємстві проводиться попередня перевірка постачальників, аналізуються умови договорів та контролюється повнота первинної документації.

Значний вплив на систему оподаткування мають операції з придбання сировини та матеріалів. До основних поставчань належать залізорудна сировина, металобрухт, природний газ, електроенергія, вогнетривкі матеріали, запасні частини та ремонтні послуги. За кожною операцією здійснюється перевірка правильності визначення бази оподаткування та відповідності податкових документів вимогам законодавства.

Окреме місце займають імпортні операції. ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» співпрацює не лише з українськими, а й з іноземними постачальниками. У разі імпорту товарів податковий кредит формується на підставі митної декларації та документів про сплату ПДВ під час митного оформлення. Водночас підприємство контролює правильність визначення митної вартості та своєчасність сплати митних платежів.

Важливим напрямом роботи Управління з оподаткування є контроль своєчасної реєстрації податкових накладних. Порушення строків реєстрації може призвести до штрафних санкцій та втрати права на податковий кредит у визначених законодавством випадках. Для мінімізації таких ризиків підприємство використовує автоматизовані механізми контролю в системі SAP ERP.

Крім ПДВ, розрахунки з постачальниками та підрядниками впливають на формування об'єкта оподаткування податком на прибуток. Податок на прибуток є одним із основних загальнодержавних податків, який сплачує ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг». Відповідно до вимог Податкового кодексу України базова ставка податку на прибуток становить 18 % від об'єкта оподаткування. Об'єктом оподаткування є фінансовий результат до оподаткування, визначений за даними бухгалтерського обліку та скоригований на податкові різниці, передбачені законодавством.

Для великого платника податків, яким є ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», звітним періодом є календарний квартал. Податкова декларація з податку на прибуток подається протягом 40 календарних днів після закінчення звітного кварталу. Сплата податкового зобов'язання здійснюється протягом 10 календарних днів після граничного строку подання декларації.

На величину податку на прибуток впливають витрати на придбання товарів, робіт і послуг у постачальників та підрядників, які формують фінансовий результат підприємства. Тому правильність документального оформлення господарських операцій і своєчасне відображення витрат в обліку

мають важливе значення для достовірного визначення податкових зобов'язань та мінімізації податкових ризиків підприємства.

Особливу увагу необхідно приділяти кредиторській заборгованості. У разі списання кредиторської заборгованості після закінчення строку позовної давності її сума визнається доходом підприємства. Відповідно, така операція впливає на фінансовий результат та збільшує базу оподаткування податком на прибуток.

Важливу роль у системі внутрішнього контролю ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» відіграє Відділ контролінгу продажів та фінансових ризиків, який здійснює моніторинг фінансових показників, дебіторської заборгованості та платоспроможності контрагентів. Основним завданням підрозділу є збір, обробка та аналіз інформації для прийняття управлінських рішень щодо мінімізації фінансових ризиків підприємства.

У процесі співпраці з контрагентами відділ проводить оцінку їх фінансового стану на підставі фінансової звітності, аналізує рівень дебіторської та кредиторської заборгованості, показники ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості. За результатами аналізу встановлюються кредитні ліміти для покупців та визначаються умови співпраці з контрагентами.

Для підвищення ефективності внутрішнього контролю підприємство використовує інструменти OSINT (Open Source Intelligence). Відкриті джерела інформації дозволяють здійснювати перевірку контрагентів до укладення договорів. Зокрема, аналізуються відомості про судові справи, податковий борг, виконавчі провадження, санкційні обмеження, бенефіціарних власників, фінансову звітність та ділову репутацію суб'єктів господарювання. Використання сервісів YouControl, Opendatabot, Єдиного державного реєстру судових рішень та інших відкритих ресурсів сприяє своєчасному виявленню ризикових контрагентів.

Особливого значення набуває управління податковими ризиками. До основних податкових ризиків під час розрахунків з постачальниками та підрядниками належать ризик втрати права на податковий кредит через

несвоєчасну реєстрацію податкових накладних, ризик блокування податкових накладних, ризик співпраці з фіктивними контрагентами, ризик донарахування податкових зобов'язань за результатами перевірок та ризик документального непідтвердження господарських операцій. Наслідком реалізації таких ризиків можуть бути фінансові санкції, пеня та збільшення податкового навантаження підприємства.

До основних фінансових ризиків належать ризик неплатоспроможності контрагентів, ризик прострочення платежів, валютний ризик за зовнішньоекономічними операціями, ризик втрати ліквідності та ризик зростання кредиторської заборгованості. Для їх мінімізації підприємство здійснює постійний моніторинг фінансового стану контрагентів, контролює строки виконання договірних зобов'язань та використовує автоматизовані механізми контролю в системі SAP ERP. Отже, поєднання внутрішнього контролю, інструментів OSINT та податкового моніторингу дозволяє ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» своєчасно виявляти фінансові та податкові ризики, підвищувати надійність господарських операцій і забезпечувати належний рівень економічної безпеки підприємства.

Таким чином, особливості оподаткування розрахунків з постачальниками та підрядниками на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» пов'язані з формуванням податкового кредиту з ПДВ, оподаткуванням імпортних операцій, визначенням витрат для цілей податку на прибуток та контролем кредиторської заборгованості. Ефективна взаємодія бухгалтерської служби та Управління з оподаткування забезпечує дотримання вимог податкового законодавства, зниження податкових ризиків та своєчасне виконання податкових зобов'язань підприємства.

Проведене дослідження показало, що бухгалтерський облік розрахунків з постачальниками та підрядниками на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» організований відповідно до вимог національних стандартів бухгалтерського обліку та МСФЗ. Встановлено, що документальне оформлення господарських операцій забезпечується системою первинних документів, яка дозволяє

здійснювати належний контроль за рухом товарів, виконанням робіт і проведенням розрахунків. Облік кредиторської заборгованості ведеться на рахунку 63 із деталізацією за постачальниками, договорами та розрахунковими документами.

Досліджено, що автоматизація облікових процесів на базі SAP ERP забезпечує оперативне формування бухгалтерських проведення, підвищує достовірність облікової інформації та сприяє ефективному контролю за станом розрахунків. Встановлено, що інформація про кредиторську заборгованість відображається у фінансовій, податковій та статистичній звітності підприємства.

Визначено, що особливе значення для підприємства мають податковий кредит з ПДВ, контроль реєстрації податкових накладних та правильність формування витрат для цілей оподаткування прибутку. Доведено, що використання внутрішнього контролю, інструментів OSINT та діяльність Управління з оподаткування і Відділу контролінгу продажів та фінансових ризиків сприяють мінімізації фінансових і податкових ризиків. Це забезпечує своєчасне виконання зобов'язань перед постачальниками, підвищує ефективність управління кредиторською заборгованістю та зміцнює фінансову безпеку підприємства.

2.3 Проблемні аспекти обліку та оподаткування розрахунків з постачальниками та підрядниками

В умовах воєнного стану, економічної нестабільності та цифрової трансформації бізнес-процесів особливого значення набуває удосконалення обліку та оподаткування розрахунків з постачальниками та підрядниками. Проведене дослідження теоретичних аспектів розрахункових відносин, аналіз діяльності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» та результати апробації дослідження дозволили виявити низку проблем, які негативно впливають на якість облікової інформації та ефективність управління кредиторською заборгованістю.

Першою проблемою є несвоєчасне документальне оформлення господарських операцій. Незважаючи на активне впровадження електронного документообігу, окремі первинні документи надходять із запізненням. Часто в документах виявляються помилки у реквізитах або невідповідність умовам договору. У результаті виникає ризик несвоєчасного визнання кредиторської заборгованості та викривлення показників фінансової звітності. Особливо актуальною ця проблема є для великих промислових підприємств, які щоденно здійснюють значну кількість закупівельних операцій[7]. Важливою проблемою залишається складність обліку імпорتنих операцій. Для ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» характерними є закупівлі обладнання, запасних частин та матеріалів у нерезидентів. Такі операції супроводжуються необхідністю визначення курсових різниць, митної вартості, імпортного ПДВ та інших обов'язкових платежів. Коливання валютних курсів призводять до зміни величини кредиторської заборгованості та можуть суттєво впливати на фінансовий результат підприємства. Крім того, значні ризики виникають під час довготривалих зовнішньоекономічних контрактів.

Суттєвою проблемою є формування податкового кредиту з податку на додану вартість. Право на податковий кредит безпосередньо залежить від своєчасної реєстрації податкових накладних постачальниками. На практиці підприємства часто стикаються із блокуванням податкових накладних або порушенням строків їх реєстрації. У таких випадках підприємство тимчасово втрачає можливість зменшення податкових зобов'язань з ПДВ. Це негативно впливає на обсяг обігових коштів та фінансовий стан підприємства.

Окремої уваги потребують ризики співпраці з контрагентами. У першому розділі було встановлено, що сучасна міжнародна практика активно використовує ризик-орієнтований підхід до управління розрахунками з постачальниками та підрядниками. Водночас на багатьох українських підприємствах перевірка контрагентів обмежується аналізом реєстраційних документів. Такий підхід не дозволяє своєчасно виявити ризики співпраці з фіктивними або фінансово нестійкими суб'єктами господарювання.

На нашу думку, особливого значення набуває використання інструментів OSINT для перевірки контрагентів. Аналіз відкритих джерел інформації дозволяє виявити наявність податкового боргу, судових справ, виконавчих проваджень, санкційних обмежень та інших ризиків. Використання сервісів YouControl, Opendatabot та Єдиного державного реєстру судових рішень сприяє підвищенню рівня економічної безпеки підприємства та мінімізації податкових ризиків.

Значною проблемою є наявність простроченої кредиторської заборгованості. Аналіз діяльності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» показав поступове зростання загальної суми зобов'язань перед постачальниками та підрядниками. Прострочення платежів може бути пов'язане з дефіцитом обігових коштів, порушенням логістичних ланцюгів або нестабільною економічною ситуацією. Наслідком такої ситуації можуть стати штрафні санкції, погіршення ділової репутації та ускладнення подальшої співпраці з контрагентами.

Ще однією проблемою є недостатній рівень інтеграції бухгалтерського обліку та системи внутрішнього контролю. Наявна система обліку переважно орієнтована на фіксацію фактів господарської діяльності. Водночас сучасні умови господарювання вимагають прогнозування ризиків та оперативного реагування на можливі загрози. Саме тому особливого значення набуває діяльність Відділу контролінгу продажів та фінансових ризиків, який здійснює моніторинг фінансових ризиків та контролює стан взаєморозрахунків із контрагентами.

Серед податкових ризиків найбільш поширеними є ризик втрати права на податковий кредит, ризик блокування податкових накладних, ризик співпраці з ризиковими платниками податків та ризик донарахування податкових зобов'язань під час перевірок. Важливе значення має також ризик неправильного визначення податкових наслідків під час списання кредиторської заборгованості після закінчення строку позовної давності. Такі операції можуть призвести до збільшення фінансового результату та суми податку на прибуток.

Серед фінансових ризиків слід виділити ризик втрати ліквідності, валютний ризик, ризик зростання кредиторської заборгованості та ризик порушення платіжної дисципліни. Особливо небезпечним є надмірне накопичення кредиторської заборгованості, яке може негативно впливати на показники фінансової стійкості підприємства. Крім того, зростає залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування та відстрочки платежів постачальників.

На нашу думку, для вирішення виявлених проблем доцільно впровадити ризик-орієнтовану систему управління розрахунками з постачальниками та підрядниками. До аналітичного обліку доцільно включити показники фінансової надійності контрагентів, рівень податкового ризику та історію виконання договірних зобов'язань. Також необхідно розширити використання електронного документообігу, автоматизованих контрольних процедур SAP ERP та інструментів OSINT-моніторингу.

Отже, основними проблемними аспектами обліку та оподаткування розрахунків з постачальниками та підрядниками є недоліки документального забезпечення, складність імпорتنих операцій, ризики формування податкового кредиту, недостатній контроль контрагентів, зростання кредиторської заборгованості та вплив фінансових ризиків. Вирішення зазначених проблем потребує посилення внутрішнього контролю, цифровізації облікових процесів та впровадження сучасних механізмів управління податковими й фінансовими ризиками підприємства.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі проведено комплексне дослідження теоретичних, методичних та практичних аспектів обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками та особливостей їх оподаткування на прикладі ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг». За результатами дослідження досягнуто поставлену мету та виконано визначені завдання.

У першому розділі досліджено концептуальні засади обліку та оподаткування розрахунків з постачальниками та підрядниками. Встановлено, що розрахунки з постачальниками та підрядниками є важливим елементом системи управління зобов'язаннями підприємства та забезпечують безперервність процесу постачання. На основі критичного аналізу наукових підходів визначено, що найбільш доцільним є системний підхід до трактування розрахунків, який поєднує економічну, правову та облікову складові.

У результаті дослідження економічної природи кредиторської заборгованості встановлено, що вона одночасно виступає формою поточних зобов'язань та джерелом короткострокового фінансування діяльності підприємства. Автором запропоновано розглядати кредиторську заборгованість через інтегрований підхід, який поєднує обліковий, фінансовий та управлінський аспекти її функціонування.

Проведений аналіз нормативно-правового регулювання показав, що облік розрахунків з постачальниками та підрядниками регламентується Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», НП(С)БО, Податковим кодексом України та міжнародними стандартами фінансової звітності. Встановлено поступове зближення національної системи бухгалтерського обліку з вимогами МСФЗ щодо визнання та оцінювання зобов'язань.

За результатами порівняння вітчизняного та міжнародного досвіду встановлено, що українська практика переважно орієнтована на контрольні функції обліку. Зарубіжний досвід спрямований на управління оборотним

капіталом та фінансовими ризиками. На підставі проведеного дослідження запропоновано доповнити систему аналітичного обліку показниками ризиковості контрагентів та рівнем виконання договірних зобов'язань.

У другому розділі досліджено організаційно-методичне забезпечення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг». Встановлено, що підприємство є одним із найбільших металургійних виробників України та входить до міжнародної групи ArcelorMittal. Основними постачальниками підприємства виступають підприємства енергетичного, гірничодобувного, транспортного та машинобудівного секторів.

Проведений аналіз основних економічних показників засвідчив складні умови функціонування підприємства в період 2023–2025 років. Встановлено вплив воєнних ризиків, логістичних обмежень та змін кон'юнктури світового ринку металопродукції на результати діяльності підприємства.

У процесі аналізу кредиторської заборгованості встановлено тенденцію до її зростання. Кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги збільшилася з 9 339 115 тис. грн у 2023 році до 13 089 392 тис. грн у 2025 році. Зростання становило 3 750 277 тис. грн або 40,16 %. Визначено, що основними причинами зростання є збільшення обсягів закупівель та використання комерційного кредиту постачальників.

Проведений аналіз фінансової стійкості та ліквідності показав, що підприємство зберігає достатній рівень платоспроможності. Водночас встановлено залежність фінансового стану від ефективності управління кредиторською заборгованістю та оборотним капіталом.

Дослідження організації бухгалтерського обліку показало, що підприємство використовує централізовану форму обліку із застосуванням ERP-системи SAP. Облік розрахунків здійснює відділ обліку кредиторської заборгованості у складі Управління бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Податковий облік забезпечує Управління з оподаткування.

Встановлено, що документальне оформлення розрахунків здійснюється на підставі договорів, рахунків-фактур, видаткових накладних, актів виконаних робіт, податкових накладних та банківських документів. Використання SAP ERP забезпечує автоматизацію процесів обліку, контролю та формування звітності.

У результаті дослідження особливостей оподаткування встановлено, що найбільший вплив на розрахунки з постачальниками та підрядниками мають податок на додану вартість та податок на прибуток підприємств. Визначено, що основними податковими ризиками є блокування податкових накладних, несвоєчасна реєстрація податкових документів та ризик втрати права на податковий кредит.

Також у роботі досліджено проблемні аспекти обліку та оподаткування розрахунків з постачальниками та підрядниками. Встановлено, що основними проблемами є несвоєчасне документальне оформлення операцій, складність обліку імпорتنих поставок, валютні ризики, ризики формування податкового кредиту та зростання кредиторської заборгованості.

Автором обґрунтовано доцільність впровадження ризик-орієнтованого підходу до управління розрахунками з постачальниками та підрядниками. Запропоновано доповнити систему аналітичного обліку інформацією про фінансову надійність контрагентів, рівень податкового ризику та історію виконання договірних зобов'язань.

Практичне значення мають пропозиції щодо посилення функцій Відділу контролінгу продажів та фінансових ризиків, використання інструментів OSINT для перевірки контрагентів, впровадження автоматизованого моніторингу податкових ризиків та розширення електронного документообігу. Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню достовірності облікової інформації, зниженню податкових і фінансових ризиків, покращенню контролю за кредиторською заборгованістю та зміцненню фінансової безпеки ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Киян А. В., Ярмолюк О. Ф. Облік і контроль розрахунків з постачальниками та підрядниками. Молодий вчений. 2015. № 9(24). Ч. 1. С. 77–80.

2 Шот А.П., Братух Д.Є. Місце і значення розрахункових операцій у забезпеченні стабільності фінансового стану підприємств України. Молодий вчений. 10 (110), 2022. С. 96-100. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-10-110-19>

3 Дерій В. А., Шара Є. Ю., Слесар Т. М. Особливості обліку зобов'язань за розрахунками з підрядниками. Інтернаука. Серія: Економічні науки. 2024. № 8(88). Т. 2. С. 103–113.

4 Владика О. Є. Шляхи вдосконалення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками. Молодий вчений. 2016. № 12.1(40). С. 677–681.

5. Сугак Т. М., Яремченко М. В. Особливості обліку та контролю розрахунків з постачальниками. Актуальні проблеми економіки. 2020. № 12(233). С. 49–56. DOI: 10.32752/1993-6788-2020-1-233-49-56

6 Краєвський В. М., Колісник О. П., Мегедь Т. Г. Облік розрахунків з постачальниками в умовах санкційних обмежень та міжнародного фінансового комплаєнсу. Економіка та суспільство. 2025. Вип. 72. С. 78–83.

7 Примуш Ю. С., Головченко Є. Ю. Оптимізація розрахунків із постачальниками та підрядниками підприємств. Економічний простір. 2020. № 163. С. 133–138.

8 Омецінська І. Я. Зобов'язання перед постачальниками та підрядниками: сутність, умови визнання та облік. Інноваційна економіка. 2012. № 11(37). С. 264–267.

9 Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 № 20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text>

10. Круковська О. В. Особливості обліку розрахунків із постачальниками, підрядниками та кредиторської заборгованості аграрних підприємств. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2021. Вип. 5. С. 123–130.

11. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

12. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

13. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

14. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

15. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text>

16. Міжнародні стандарти фінансової звітності : Концептуальна основа фінансової звітності, МСБО 1 «Подання фінансової звітності», МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи». URL: https://mof.gov.ua/uk/translation_of_international_financial_reporting_standards_2025

17. Федотов Д.А. Брадул О.М. Облік і оподаткування розрахунків з постачальниками та підрядниками: сучасні проблеми та напрями удосконалення. Бухгалтерський облік, аналіз, контроль і оподаткування: стан, проблеми та перспективи розвитку (до 210-річчя Львівського торговельно-економічного університету): XXI Всеукраїнська науково-практична конференція здобувачів вищої освіти і молодих учених. 28 травня 2026 року, м. Львів: Львівський торговельно-економічний університет.

18. АрселорМіттал Кривий Ріг. Офіційний сайт підприємства. URL: <https://ukraine.arcelormittal.com/>
19. SAP. What is SAP Human Resources (SAP HR) URL: <https://www.sap.com/ukraine/products/hcm/what-is-sap-hr.html>.
20. SAP Help Portal. HCM Local Version for Ukraine – Payroll & Posting Schema Configuration URL: <https://help.sap.com>.
21. SBCG. Виклики в реалізації SAP для українського ринку URL: <https://www.sbcg.com.ua/en/vyklyky-v-realisatsii-sap>.
22. Kraievskiy V. M., Skoryk M. O., Bohdan S. V., Hmyrya V. P. Coherence of accounting systems: transcendence of content and immunity of purpose. Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan. Volume 2. Number 384 (2020). P. 176–184.
23. Савченко А. М., Кібиш О. О. Обліково-аналітичні засоби управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства. Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». 2024. Вип. 4 (77). С. 227–232.
24. Савченко А. М., Кібиш О. О. Організаційно-інформаційна модель аналізу розрахунків з покупцями та замовниками. Економіка та суспільство. 2024. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5012>
25. Шубіна С. В., Перебийніс В. Л. Теоретико-методичні підходи обліку та аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2020. № 19(2). С. 54–58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2020_19%282%29_13
26. Тарасова О. В., Курдасова Н. О. Питання організації обліку розрахунків підприємства з постачальниками і підрядниками. Бізнес-навігатор. 2020. Вип. 3. С. 158–161. doi: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.59-27>.
27. Буркова Л. А., Шепелюк В. А., Репенко В. Є. Сучасні аспекти та проблеми організації обліку та контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками згідно національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку з урахуванням ведення підприємством зовнішньоекономічної діяльності.

Агросвіт. 2023. № 9–10. С. 82–95. doi: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2023.9-10.82>.

28. Писаренко Т Облік розрахункових операцій : теоретичні та аналітичні аспекти Acta Academiae Beregsasiensis. Economics Volume 9. (2025) DOI: 10.58423/2786-6742/2025-9-297-305

29. Бержанір І.А., Бержанір А.Л., Ящук Т.А. Економічна сутність зобов'язань і розрахунків підприємства. Приазовський економічний вісник. 2020. Вип. 2 (19). С. 240-244. URL: http://www.pev.kpu.zp.ua/journals/2020/2_19_ukr/2_19_2020.pdf#page=240

30. Майстер, Л., Гладій І., Откаленко О. Організація розрахунків з постачальниками. Innovation in modern science. 2023. URL: <https://doi.org/10.30890/2709-2313.2023-20-03-004>

31. Томчук В., Люлька А. Розрахункові операції підприємства як об'єкт бухгалтерського обліку. Наука і техніка. № 11(11). 2022. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-11\(11\)-73-84](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-11(11)-73-84)

32. Булкот Г. В., Іванова Л. С. Особливості обліку та аналізу кредиторської заборгованості за розрахунками з постачальниками та підрядниками на підприємствах, установах, організаціях України. Економіка. Фінанси. Право. 2020. № 4. С. 30–35. doi: <https://doi.org/10.37634/efp.2020.4.6>.

33. Белей С. І., Іванюк Т. І. Особливості організації обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками як інструменту контролю платоспроможності підприємства. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2018. № 19(2). С. 13–18. URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/2018/19/4269>